

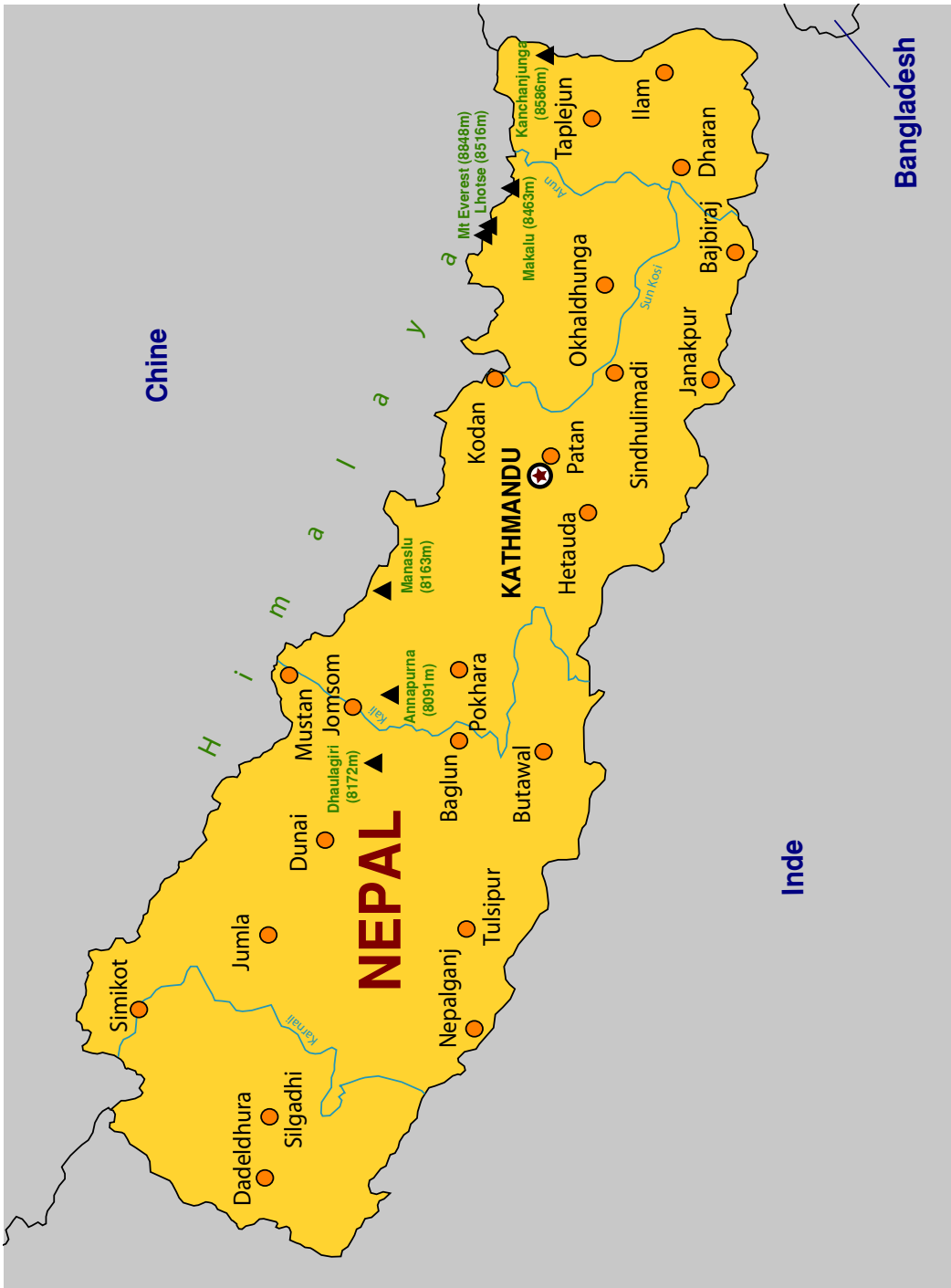
Liba Švrčinová-Cunnings

HIMÁLAJSKÝ DENÍK

**NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA**

Chine

Himalaya

NEPAL

KATHMANDU

Inde

Bangladesh

Liba Švrčinová-Cunnings

Himálajský deník

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Copyright © Liba Švrčinová-Cunnings, 2014, 2015
Cover © Josef Kroupa, 2014, 2015
Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2014, 2015

ISBN (e-pub) 978-80-7425-386-7

ISBN (mobi) 978-80-7425-387-4

ISBN (pdf) 978-80-7425-388-1

Obsah

POUŤ ŽIVOTEM.....	9
1999: Annapurna.....	17
Říjen: Calgary – Singapur	18
Singapur – Káthmándú	18
Káthmándú	20
Káthmándú – Gorkha – Darundi.....	22
Manang – aklimatizační den	37
Z Thorong Phedi Base Camp do Thorong Phedi High Camp (5117 m)	41
Přechod průsmyku Thorong La do Muktinath.....	44
Ghorepani (2750 m), Poon Hill (3190 m), Ghorepani (2750 m), Deorali pass (3100 m), Tadopani (2595 m).....	56
Z Himalaya Hotel (2920 m) přes Machapuchhre Base Camp (základní tábor Machapuchhre 3700 m), do Annapurna Base Camp (4130 m)	60
Bhaktapur a Bodnath	65
Poslední den v Káthmándú	71
2000: Imja Tse, Island Peak	73
Říjen 2000: Calgary – Káthmándú.....	74
Káthmándú – Jiri.....	81
Jiri – Deorali	82
Lamjura La – Ringmo.....	87
Lukla.....	93
Lukla – Monjo – Namche Bazaar	96
Namche Bazaar – Tengboche – Deboche	102
Mani Rimdu.....	109
Chhukung 4730 m – základní tábor Imja Tse 5100 m	117
17. listopadu	
Vrcholový den – Imja Tse (Island Peak) 6189 m.....	120
Základní tábor – Dingboche.....	128
Dingboche	131
Dingboche – Lobuche	134

Přechod průsmyku Cho La	139
Sanasa – Namche Bazaar – Phakding – Lukla	144
Lukla – Káthmándú	147
Nagarkot	150
2002: Kangchenjunga, Helambu, Jomsom	155
Raamro sanga jaanus	156
Poutníče, putuj dobře	156
Káthmándú – Dhoran – Basantpur	162
Trek začíná	166
„Doktor“ v Gyopta	180
Ghunsa, odpočinkový den	183
Khambachen – druhý aklimatizační den	187
Pang Pema, severní základní tábor – 4980 m	191
Přechod průsmyků	197
Anda Phedi	207
Suketar, poslední den treku	215
Káthmándú	219
HELAMBU	223
10. dubna: Autobusem do Sundarijal, pěšky do Chisopani	223
Tarke Gyang – odpočinkový den	231
Káthmándú	235
JOMSOM	238
Káthmándú – Pokhara	238
Let z Jomsom do Káthmándú	244
Káthmándú	246
Good – bye, Káthmándú	247
2004: Rolwaling	249
Začátek treku, oblast Rolwaling	254
Bigu gompa	260
Aklimatizační den u Tsho Rolpa (4550 m)	276
Tsho Rolpa (4550 m) – ledevec Trakarding – nižší tábor (5000 m) = taky známý pod jménem „Noisy Knob“ čili „Hlučný pahrbek“	278
Nižší tábor (5000 m) – ledevec Drolambau – průsmyk Tashi Labtsa (5755 m)	281
Další den, na který se nezapomíná	281
Lukla	292

Káthmándú	294
Dodatek	296
2006: Mera Peak	297
Káthmándú	298
Káthmándú – Lukla	301
Khare Camp (5099 m) – průsmyk Mera La (5415 m) – základní tábor Mera (5350 m)	320
Vrcholový den, Mera Peak (6476 m)	325
Přechod Amphu Labtsa La (5845 m)	336
Dingboche – odpočinkový den	340
Návrat do Lukly	344
Lukla – Káthmándú a okolí	347
Káthmándú a jiná překvapení	350
Káthmándú – Muskat (Omán)	354
2007: Renjo La	359
Září 2007: Calgary – Bangkok	360
Bangkok – Káthmándú	362
Káthmándú – Lukla	363
Arya (odhadem 4500 m)	369
Z bezejmenného tábořiště do dalšího, někde hodně blízko Lunagu (4895 m) ..	373
Výškový tábor Angladumba Tsho – přechod	
Renjo La – Gokyo	378
Základní tábor Cho Oyu	382
Tengboche – Sanasa	388
Lukla	391
Lukla? Káthmándú?	394
Káthmándú	400
Káthmándú – Bangkok – Singapur	402
Singapur	403
2009: Langtang	407
Hongkong	409
Začátek expedice	413
Langtang, odpočinkový den	417
Z Langtangu do Kyanjin Gompa (3870 m)	418
Aklimatizační den: Kyanjin Gompa do Langshisa Kharka a zpět	419
Kyanjin Gompa do základního tábora v Ngyagang	421

Ze základního tábora	
do výškového tábora	423
Vrcholový den Naya Kang	426
Přechod z výškového tábora přes Ganja La do tábořiště Dhukpu	428
Dhukpu do Tarke Gyang	432
Tarke Gyang, odpočinkový den	436
2009: Tibet	445
Říjen 2009: Káthmándú – hraniční přechod Kodari – Nyalam	446
Lhasa, Drepung Monastery, Sera Monastery	471
Odlet Lhasa – Káthmándú	481
Káthmándú – Hongkong – Calgary	484
Přílohy	487

POUŤ ŽIVOTEM

V červenci roku 1986 se stal v Kanadě hrůzný čin. Můj bývalý manžel, Alois Dolejš, zavraždil obě naše děti. Dolejš spáchal cosi, co se vymyká lidskému chápání. Vzal děti na nedělní návštěvu, odvezl je na odlehlé místo do předhůří Skalistých hor a obě je zabil. Byl to jednoznačně akt pomsty za to, že jsem si dovolila ukončit manželství, ve kterém se už nedalo vydržet.

Tak jsem najednou zůstala úplně sama. Sama s tou nepopsatelnou hrůzou, co se stalo mým dětem, sama s nepopsatelným utrpením. Sama v prázdném domě, který tu hrůzu ještě násobil. Ze zdí zněly hlasy dětí, slyšela jsem jejich kroky na schodech, jejich smích z pokojů. V čem jsem mohla, pomáhala jsem Kanadské královské jízdni policii s vyšetřováním. První úkol byl, dostat Dolejše za mříže. Navzdory tomu, že těla dětí nebyla v době rozsudku ještě nalezena, byl nad Dolejšem vynesena rozsudek – doživotí.

Jak teď ale naložit se svým vlastním životem? Má vůbec cenu žít dál?

Náš taťka byl člověk jen se základním vzděláním, ale vždy zastával názor, že když už tu člověk je, měl by se snažit o to nejlepší, co lze za daných okolností udělat. Jeho filosofie mi byla vždy blízká a rozhodla jsem se pro tuto cestu. Byla jsem ještě příliš v šoku než abych si uvědomila, jak ta cesta bude těžká.

Sama pro sebe jsem potřebovala rozumět, proč se to vlastně stalo. Snažit se vniknout do myšlení Dolejše a pochopit, odkud pocházela jeho nenávisť k ženám, o to větší, když byly úspěšné a silné. Dále, nutně vystala otázka, jakou roli jsem v tom hrála já? Proč jsem jeho chování tolerovala tak dlouho? A snad potom ta otázka nejtěžší – dalo se tomu hrůznému konci předejít?

Přečetla jsem spousty materiálu o psychice, úchylném lidském chování, vlivech z dětství, rodinných vztazích, o skryté manipulaci, o schizofrenii a jiných duševních chorobách. Odpovědi jsem se dopátrávala těžce a pomalu. Skouzávala jsem do depresí a pochyb, jestli jsem zvolila správnou cestu. Vážně jsem uvažovala o tom se svým životem skoncovat.

Tím by ale on docílil přesně toho, co od počátku zamýšlel. Zničit mě. Tu satisfakci jsem mu dopřát nechtěla. Nezbyvalo nic jiného, než pokračovat

ve zvolené cestě, ať byla jakkoliv těžká. Tehdy ještě termín „posttraumatický stresový syndrom“ ani neexistoval a vlastně ani nikdo pořádně nevěděl, co s člověkem, který přežil takovou tragédii, dělat.

Psychologická poradna, to byla slepá ulička. Hledala jsem cesty jiné. Některé z nich byly neortodoxní, jako například konzultace s indiánským šamanem. Ten mi pomohl hodně, i když to někdy byla nepříjemná cesta sebezpoznání. Dnes vím, že tahle cesta ale nekončí nikdy, člověk se mění neustále.

Vrátila jsem se k tomu, co mi vždy v minulosti pomohlo – k horám, ke sportu, ke kamarádům. Začala jsem znovu intenzivněji běhat, pak plavat, a koupila jsem si závodní kolo. To nakonec vedlo k triatlonu a ke třem maratónům. V letech od 1994 do 1997 jsem se ve své věkové skupině kvalifikovala na mistrovství světa a reprezentovala Kanadu v olympijském triatlonu (1500 m plavání, 40 km kolo a 10 km běh). V roce 1996 jsem se na mistrovství Kanady umístila druhá na dlouhé trati (2 km plavání, 90 km kolo a 21 km běh) a kvalifikovala se na další mistrovství světa.

Tréninky byly těžké, ale to nebylo to hlavní. Nejhorší bylo překonat pochybnosti o vlastních schopnostech. Trpěla jsem následky zranění z dopravní nehody v roce 1985, kdy do mě na přechodu narazilo auto. Následky se projeví vždy, když jsem zvedla tréninkové dávky. Někdy se jednalo o překonání prachobyčejného strachu. Nikdy jsem nebyla silný plavec a plavání v otevřené vodě přes jezero nebo v moři, za špatného počasí a v ledové vodě je něco úplně jiného, než v bazénu s přesně kontrolovanými podmínkami. Musela jsem překonávat bolest duševní i fyzickou. Stále mě pronásledovaly noční můry, i pocity, že mi někdo zaživa rve srdce z těla. Někdy bylo obtížné vůbec dýchat.

Existenční starosti nebyly o nic menší. Na to, vrátit se do staré práce, nebylo ani pomyslení. Pracovní nápor v naftovém průmyslu bych nevydržela mentálně. Nevím, jestli to bylo nějaké osvícení shora, ale těsně před tragédií jsem dokončila masážní kurzy. Ty jsem původně dělala jen kvůli svým vlastním zraněním. Ukázalo se to být jako ideální řešení. Nejenže jsem potřebovala změnu kariéry, ale také jsem chtěla být někomu užitečná i po lidské stránce. Poskytlo mi to možnost pomoci někomu od bolesti a usnadnit mu život, ale také mi to dalo lidský kontakt. Nakonec mi ona práce pomohla i ve vlastním hojení mysli.

Místo výpočtů jsem najednou byla v oblasti medicíny. Je to obor, ve kterém se člověk nikdy nepřestane učit a musí se smířit s tím, že nikdy nebude

vědět všechno. Navíc se naučí obdivovat a oceňovat vnitřní inteligenci těla a jeho úžasnou schopnost sebeobranu a schopnost se hojit. Naučila jsem se rozumět, jak psychika ovlivňuje fyziologii a jak správný náhled na život je k hojení zrovna tak kritický, jako léky a lékařská technologie. Orientální medicína i filosofie zdůrazňuje rovnováhu „body, mind and spirit“, tj. těla, myslí a ducha a důležitost rovnováhy mezi těmito třemi složkami. To mě vedlo k dalšímu zkoumání „duševna“ a důležitosti víry. Tím nemám na mysli ani tak náboženství, jako základní víru v to, že dobro nakonec zvítězí.

Tahle víra byla vystavena ultimativní zkoušce. V roce 1998 jsem se dověděla o tzv. „Klausuli slabé naděje“. Je to část kanadského zákona, která by Dolejšovi umožnila propuštění z vězení. Měla to být odměna za „dobré chování“ a krom toho, někteří přecitlivělí liberálové zastávali názor, že být ve vězení na doživotí je příliš kruté. Vězni, bez ohledu na to, co spáchali, si mohli zažádat o propuštění už po pouhých patnácti letech. Těch patnáct let by Dolejšovi vypršelo v roce 2001.

Padla na mě další hrůza. Neměla jsem žádné iluze o tom, že by Dolejš byl z nenávisti ke mně „vyléčený“. Podle jeho plánů si nejspíš představoval, že bez nálezu těl mu vraždy nikdy nedokážou a vyjde ze všeho beztrestně. To jsem mu mým svědectvím u soudu zhatila a bylo mi naprosto jasné, že se mnou ještě neskoncoval a že se za to bude mstít.

Tyčil se přede mnou nemožný úkol. Jak tomu propuštění z vězení zabránit? Přesně v té době se na scéně objevila Kirstie McLellan, televizní producentka a spisovatelka, s nabídkou, abychom spolu o mém případě napsaly knihu. Tak přišla na svět *No Remorse, Bez slitování*. V české verzi tato kniha úspěšně vyšla v roce 2009. Výstižně popisuje komplikované okolnosti vyšetřování, dané jednak obtížným horským terénem, ale také tím, že těla nenašli a Dolejš odmítl vypovídat.

Nabídka na napsání knihy byla upřímná a logická. Pro mě ale představovala obrovské dilema. Lidé z Calgary časem na můj hrozný případ zapomněli a žila jsem v poměrně anonymitě. Kniha by znamenala vše otevřít a vyjít zpět na veřejnost. Po zvážení situace mi bylo jasné, že žádnou další rozumnou a legální alternativu nemám. Knihu můžu v budoucnu použít jako zbraň v jednání s měkkým justičním systémem, který má více soucitu se zločincem, než s jeho obětí. Knihou nastává zásadní zvrat v situaci – oběť, která se zatím snažila se nenápadně schovávat, mění taktiku. V půli cesty se otáčí a odhodlaně bojuje za svou svobodu a život.

Knihy splnila mé naděje a očekávání na sto procent. Dolejš viděl na vlastní oči, že nejenže mě nezničil, ale navíc, že jsem se nevzdala a jsem odhodlaná proti němu tvrdě bojovat do konce. Jak jsem ho znala, myslím, že to poznání ho muselo užírat a mentálně úplně zdecimovat. Jeho plán mě zničit naprosto vybuchl a muselo mu dojít, že se z vězení nedostane. O brzké propuštění nikdy ani nezažádal a v roce 2005 ve vězení zemřel.

Vzhledem k jejímu dokumentárnímu charakteru, knihu „Bez slitování“ zvolili jako studijní materiál na Mount Royal University v Calgary. Byla jsem zvaná vést přednášky zaměřené na psychologii abnormálního chování. V době, kdy se případ stal, mnozí ze studentů byli ještě malé děti a pamatovali si na jejich vlastní strach, že by se to mohlo stát i jim. I pro ně to byl silný zážitek se s případem a se mnou setkat osobně.

V roce 1999 jsem dostala pozvání od mých známých z triatlonu, abych se k nim připojila na trek do Nepálu. Najednou se mi vybavil dávný sen z dětství, vidět Himálaj. Narodila jsem se ve Frýdlantě nad Ostravicí, v Beskydách, a dodnes si nedokážu představit, že bych žila někde, kde bych neviděla na kopce. Taťka nějak pozapomněl, že se mu narodila dcera a vedl mě ke všem možným aktivitám – bruslení, kolo, lyže, bral mě na fotbal i hokej a vůbec podporoval vše, co rozvíjelo můj smysl pro dobrodružství. Dostávala jsem od něho knížky jako „Jak začínal hokej“, detektivky, životopis Pelého a podobné náměty, později i vybavení na hory. Silně to rozladilo mou matku, která by mě raději viděla tiše sedět doma.

Asi v šesté třídě jsem dostala knihu „Člověk dobývá Himálaj“ od polského autora J. K. Dorawského, kterou mám dodnes. Ta mi otevřela úplně jiné obzory a posunula mé chápání hranic lidských schopností do zcela jiných dimenzí. Časem následovaly cesty do Nízkých a Vysokých Tater, na Roháče a přechod Malé Fatry. Touha podívat se do Himálaje byla silná, ale v tehdejších podmínkách, v šedesátých letech, naprosto nerealizovatelná.

Beskydy mi od dětství přinášely úlevu. Rodiče se rozváděli a atmosféra doma byla nemožná. Nedělní úniky do hor byly vítaným způsobem, jak si roztrdit myšlenky a zachovat si soudnost. Měla jsem tam čas si srovnat, co je pro mě v životě důležité a čemu se lépe vyhnout. Současně mě naučily nejen překonávat nepohodlí, nepříznivé podmínky a překážky, ale také si vážit těch skutečných přátel, na které je spolehnouti.

Na hory jsme chodili pod záštitou Pionýra, coby turistický kroužek. Ten ale vedl bývalý skaut, který za války strávil nějakou dobu v Anglii. Jakmile

jsme někde na Bílé nebo na Starých Hamrech vystoupili z vlaku, kterému jsme říkali Pacific, ideály Pionýra byly ty tam. Venca nás učil samostatně myslet a vidět do zákulisí propagandy, kterou nás krmili ve škole. Měl přístup k tenkrát zakázané literatuře a tam jsem se dočetla, že existuje ještě úplně jiný dějepis. Ten nebyl psaný Rudou armádou a naším úhlavním přítelem Sovětským svazem, ale Angličany a Američany. Tak jsem se dozvěděla o existenci celých perutí českých a polských letců v RAF, o bitvách v severní Africe, o invazi D-Day. Toto pojetí dějepisu se od toho oficiálního podstatně lišilo.

Vyzbrojení topografickou mapou jsme se vydávali do údolí potoků vyhledávat zbytky starých klausů. To jsou vodní nádrže, které vypouštěli, když bylo nutné zvednout hladinu vody v řece Ostravici na splavení dřeva k pile. To časem, nějak nepozorovaně, vedlo k orientačnímu běhu. Po dokončení strojní průmyslovky jsem přestoupila do oddílu v Třinci, a pod vedením výborného trenéra Oty Gavendy jsem v roce 1968 vyhrála juniorské mistrovství republiky.

Jenže o několik měsíců později následovala okupace ruskou armádou a armádami Varšavského paktu. Okupace se mnou otřásla. Byli jsme zrovna na mezinárodních závodech v Maďarsku v Hidasnémeti a vraceli se vlakem přes Košice. Hranice jsme překračovali 20. srpna ve čtyři odpoledne a celá maďarská puszta byla opravdu pustá, nikde ani známka po nějaké činnosti. Co následovalo přes noc, je všeobecně známo. Všude ruské tanky, v rádiu byla slyšet střelba a jen výzvy, aby všichni zachovali klid a neprovokovali. Veškeré fráze o lásce k vlasti, které nám opakovali ve škole, padly. Co je ti platná láska k vlasti, když pro tu vlast nemůžeš holýma rukama nic udělat?

Poctivější politici během několika měsíců ze zdravotních důvodů odstoupili nebo zmizeli, nastoupila beznaděj. I mně bylo jasné, že než se něco změní, bude to trvat hodně dlouho. Hledala jsem cestu ven. V roce 1969 se mi naskytla možnost odjet do Dánska. Na poslední chvíli – tři týdny nato zavřeli hranice.

Dánové byli dobří a měli s námi soucit. Ale, nejvyšší „hora“ v Dánsku má výšku asi 160 metrů nad mořem, z mého hlediska tedy naprosto nedostatečnou. Zato v Kanadě na mě čekaly Skalisté hory. Výběr byl jednoduchý, ne už tak život nového imigranta. Pomoc od vlády byla méně než minimální. Musela jsem sehnat práci a průběžně se učit anglicky. Existenční problémy touhu po dobrodružství a exotickém cestování přehlušily. Naštěstí benzín byl

levný a Skalisté hory na obzoru. Pak jsem se vdala za Dolejše, přišly dvě děti. Časem jsem se vypracovala na vedoucího konstrukce a později se stala partnerem v zeměměřičské firmě. Málo lidí tušilo, že na mně závisela celá rodina. Dolejš se nikdy neuchytil a samozřejmě jsem byla prvním terčem jeho výlevů hořkosti a vzteku. Pohár přetekl a manželství jsem skončila, se všemi hrůznými následky, které to rozhodnutí přineslo.

Teď, po mnoha letech, se opět nečekaně vynořil v myslí Himálaj. Po delší úvaze jsem se rozhodla jet sama, se svým vlastním plánem. Přestože jsem měla kondičku z triatlonu, objevilo se dost pochyb. Je jedna věc, jít na výšlap ve Skalistých horách, ale jít v kuse přes tři týdny? S tím jsem neměla žádnou zkušenost. Budu přecházet pětitisícový průsmyk – adaptuje se tělo? Na nadmořskou výšku se dopředu nijak trénovat nedá. Tady se dostanu sotva na tři tisíce metrů, výše jsou ledovce. Jaké to bude cestovat s průvodcem, kterého vůbec neznám? Jak si uhlídat zdraví ve špinavé subtropické zemi? Bude průvodce umět dostatečně anglicky nebo se mám raději pro jistotu začít učit nepálsky?

Po prvním treku mi byly jasné dvě věci: do Nepálu nelze jet jen jednou a že podruhé se na ty hory nechci dívat zespoda, ale na nějakou musím vyhlédnout. Realizace snu a ambice se posunuly o pár příček výš. Časem následovalo dalších sedm cest.

To byly věci, na které se ještě částečně připravit dá. Jak se ale vyrovnat s pohledem na tu šílenou a bezvýhodnou bídu? To vybavení, které si nesu v batohu, reprezentuje obnos, jaký většina Nepálců neuvidí pohromadě za celý život. A nejde jen o utrpení materiální. Jak se vyrovnat s utrpením sirotka, který od malička dřel na polích jiných, aby dostal najíst a střechu nad hlavou? Jaké křivdy a utrpení musel zažít on? Člověk je v Himálaji nicotný jak co do velikosti, tak tváří v tvář nekonečné míře utrpení, bídy a beznaděje.

Jsem se svým utrpením já jediná?

Je téměř nevyhnutelné, že po potom, kdy člověk přežije nějakou tragédii, vyjde na druhé straně změněný. Ale jak? Za co mě někdo trestá? Mám z toho vyjít jako zdeptaná troska nebo mě to má udělat lepším člověkem než předtím? Nejsem svatá a určitě jsem v životě udělala mnoho chyb, ať jsem si jich vědomá, nebo ne, ale nikdy jsem neměla úmysl někoho poškodit. Dětem jsem se snažila být dobrou mámou, jejich potřeby byly na prvním místě. Z křesťanského pohledu, z toho mála, co o tom vím, jsem si to nezasloužila.

Proč se mi to tedy stalo? Byla to jen má nešťastná volba? Nebo další varianta, jestliže jsem byla nechaná naživu, je v tom nějaké poslání? Pokud se ze mne stane jen ubohá hromádka nervů, jak můžu být komukoliv ku prospěchu?

Kdo teď vlastně jsem? Je tohle mé pravé *já*? Nebo to bylo ono *já*, které bylo předtím? Nebo ani to *já* nebylo to pravé a musím jít zpět ještě dál? Co když i to *já* z dětství nebylo to pravé? Vyrůstala jsem v komunismu, kde se individualita nepodporovala, vše se mělo podržovat kolektivu. Rodinné prostředí také žádné tvořivosti nepřálo. Matka vyžadovala poslušnost a snažila se mě vecpat do škatulky. Školní systém taktéž. Nedařilo se to ani jí, ani školnímu systému, ale jaký by člověk býval byl, kdyby byl v osobním růstu podporovaný? Takže ani to staré *já* není to pravé. Později, v hrozném manželství, se i můj bývalý manžel snažil mou povahu a mé snahy nesmlouvavě potlačit a ubít.

Nepál mi ujasnil, že životní strasti a utrpení se nacházejí všude. Mé vlastní utrpení není o nic více důležité, než utrpení jiných. Celé *já* je vlastně asi nicotné a nedůležité. Jestliže své vlastní *já* nemůžu najít ani já sama, třeba ani neexistuje? To by se shodovalo i s buddhistickým učením.

My se s naším *já* ztotožňujeme, chráníme ho a pěstujeme ho jako nějakou vzácnost, ale kde vlastně to *já* po celý život bylo? *Já* ve věku čtyř, deseti, patnácti nebo třiceti let se neustále mění. Změny pokračují dále, *já* se mění s rolemi, které v životě hrajeme. Mění se několikrát i během jediného dne – *já* řídím takové a takové auto, *já* zastávám určitou pozici v práci, odpoledne jsem rodič, který má být dobrým příkladem dětem, večer jdu na nějakou aktivitu s kamarády, kde vyjde na povrch zase jiné *já*. Kolik těch *já* pak vlastně existuje? Stovky?

Co se s tím *já* stane po tragédii? Jsem obětí zločinu? Je tohle to *já*, se kterým se chci ztotožňovat? Nechci, ale zbylo mi dostatek sil k hledání nebo vytvoření jiné identity? I ta nová identita bude poznamenána tím, co se stalo. Je možné se zahojit? Všechny okolnosti byly po tragédii změněné natolik, že jsem necítila žádnou stabilitu, žádný směr do budoucna. Někdy jsem necítila vůbec nic, jen naprostou devastaci a prázdno. Jak se dopátrat metody, která by mi dala návod k životu, aby mě to utrpení nezničilo?

Buddhisté říkají, že jestliže je člověk připravený učení přijmout, učitel se objeví. Přesně tak se po návratu z první cesty do Nepálu stalo. Objevil se v podobě mnicha, který studoval buddhismus v Anglii pod vedením tibetského

mnicha Geše Kelsang Gyatso (Geše je titul pro doktorát buddhistických věd). Následovalo mé vlastní, zhruba pětileté studium. Učení bylo často intenzivní a zalomcovalo vžitými dogmaty. Často jsem musela ukázat prstem na sebe, protože to bylo, odkud problém pocházel. Ale stejně, tak jako je nutné dítěti pevně, ale s láskou říct „ne“, taktéž je nutné se podívat na sebe sama.

Buddhistické učení je v tomto směru docela tvrdé a nekompromisní. Na jednu stranu nikoho netrestá, neodsuzuje a neklade nikomu vinu, ale na druhou stranu vyžaduje, aby člověk udělal změny. Udělat změny vnější, v životním stylu nebo prostředí, není ještě tak těžké. Udělat změny v myšlení, v názorech a ve vztahu k lidem, to je něco úplně jiného. Typicky, člověk své názory ztotožňuje s tím, kdo je. Změnou názorů vlastně mění sebe. Má z toho ale strach, protože se domnívá, že ztratí svou identitu. Čemuž tak není, ale dopracovat se toho většinou trvá dlouho. Ve vzácných okamžicích také někdy zažije „aha“ moment, kdy mu to naprosto jasně dojde ihned. Opravdu je ale nutno mít znalého učitele, protože do těchto stadií se nedá dojít pouhou četbou a studiem knih.

Nedívám se na buddhismus jako na náboženství, ale jako na cestu sebepoznání a jako na životní filosofii. Setřásat iluze a dívat se na realitu není nutně vždy příjemné. Často je šokující, když si jeden uvědomí, kolikrát udělal v životě chybu, zaujal špatný postoj, někomu ublížil nebo neprávem ukřivdil. Současně ale dostane návod, co s tím udělat dál. Nemusí mlátit hlavou do zdi, rvát si vlasy a trestat se. Musí se ale aspoň upřímně pokusit o nápravu.

Malé problémy vyžadují malé změny, drastické situace vyžadují drastické zákroky. Nezměrná bolest vyžaduje nezměrné dimenze.

Himálaj tu dimenzi má. Má pro mě vše – prostor k rozletu a vyčištění duše, samotu k přemýšlení i fyzickou náročnost, která vše nepodstatné z myslí vyžene. Himálajské životní podmínky jsou tak tvrdé, že na zbytečnou práci nezbývá energie. Co je důležité a co ne, se vyjasní samo.

Jedno z hlavních buddhistických učení říká, že člověk by měl dělat věci ve prospěch druhých. Přesně tohle mám na mysli touto knihou. Jsem přesvědčená, že navzdory všem těžkostem a životním tragédiím, které se lidem stanou, je možné z nich vyjít lepší a moudřejší.

1999

Annapurna

Annapurna, bohyně hojnosti, nám přichystala plně prostřený stůl, plný lahůdek. Zaslouženě, protože tomu nejlepšímu, co předložila, předcházelo dost práce, nepohodlí a únavy. Zanechala také výrazné stopy vnitřní, v podobě pochopení vlastní reality a uvědomění si, že v utrpení není člověk nikdy sám; utrpení je vlastní veškeré lidské existenci.

Říjen

Calgary – Singapur

Odlet v 11 ráno, vše v pořádku a na čas. První zádrhel je hned ve Vancouveru, letadlo má dvě a půl hodiny zpoždění. Ptám se u přepážky, kde se dá koupit něco k jídlu, že z Calgary do Vancouveru nám toho moc nedali. Singapurské aerolinky mi řekly, že jejich let není let o jednom preclíku a dostávám poukázku na deset dolarů na svačinu. No vida, babička Škubalová vždycky říkala, že líná huba hotové neštěstí.

Do Singapurů přilétáme o ty dvě hodiny později. Pochod přes celou letištní budovu, dostávám poukázku na ubytování v hotelu. První šok mě vítá hned na druhé straně skleněných dveří. Vyjdu ven a mám pocit, že jsem narazila do nějaké neviditelné zdi. Ta je postavená z přetlakové přehřáté páry a vrazila jsem do ní plnou silou hrudí. Okamžitě je na mně všechno vlhké, vzduch je horký a hustý a tak nasycený, že nejde vdechnout. A to je půlnoc!

Autobus nás rozváží asi do čtyř různých hotelů a trvá to dost dlouho. Na pokoji jsem ve dvě ráno, o půl šesté mám být dole v recepci a autobusem zpět na letiště. Skoro nestojí za to jít spát, ale aspoň si člověk dá horkou sprchu a položí se na pár hodin vodorovně.

Singapur – Káthmándú

Překračujeme mezinárodní datovou čáru a vše se posunuje o celý den. Ze Singapurů startujeme načas, následuje dalších pět hodin letu do Káthmándú. Tam nás čeká překvapení – mlha a déšť, letiště nepřijímá. Kroužíme kolem dokola nad údolím, trochu nepříjemný pocit... V mlze není nic vidět, vím, že ze tří stran údolí jsou hory a určitě v té mlze nelítáme sami. Je nasnadě, že tak nemůžeme létat moc dlouho. Dívám se na mapu, podle ní je nejbližší mezinárodní letiště v Indii, v Kalkatě. Asi dvě minuty nato se ozve pilot: „Ladies and Gentlemen, dostali jsme povolení přistát v Kalkatě, dřív, než nám

dojde palivo.“ Nad Indií letíme dost dlouhou dobu tak nízko, že je dobře vidět dolů. Kalkata je díra světa, zatopená hnědou vodou a zapráskaná blátem, děs k nepopsání.

Indové nám nepovolují jít do letištní budovy, tak přes tři hodiny sedíme v letadle na přistávací ploše. Navíc se venku spouští monzunový liják a nám v letadle vypnuli klimatizační zařízení. Uvnitř by se daly vařit knedlíky na páře. Během několika minut je na přistávací ploše tolik vody, že to vypadá, jakoby letadlo sedělo uprostřed jezera. Začínám mít vážné obavy, že v té blátivé díře strávíme celou noc, ale znova se ozývá pilot, že mlha v Káthmándú se zvedla, a tak na druhý pokus letíme znova. Tentokrát opravdu přistáváme, venku už je tma a samozřejmě že leje. Další byrokracie na letišti, také hned měním nějaké peníze na nepálské rupie.

Venku na mě čeká řidič, který mě má dovézt do hotelu. Kluk si stěžuje, že na mě musel moc dlouho čekat a chce nehorázný bakšiš. Dávám mu asi o třetinu míň, i tak je to na Nepál slušná suma. Vozítko (skoro se tomu nedá říct auto) poskakuje v dešti po dírách a výmolech, ke všemu se tady jezdí vlevo. Alespoň většinou, záleží na tom, kde jsou menší díry a kde je zrovna škvíra v dopravě. Fantastický chaos – rikšové, kola, nákladní auta, chodci, motorky, mikrobusesy a mezi tím vším krávy, psi a kozy. Všechno je mokré a tmavé, pouliční světla jsou rozmístěna jen sporadicky. Klakson používají pro jistotu všichni současně, aby dali ostatním vědět, že tam jsou, mumraj k nepopsání. Do města je asi sedm kilometrů a přibližně o tolik let za tu cestu zestárnu.

Ubytování mám v Tibet Guest House. Všechno je silně opotřebované, ale poměrně čisté a mám svou vlastní koupelnu. Výměna sta dolarů na letišti se ukazuje být geniální tah – na příští den je plánovaná generální stávka něčemu na protest a všechno bude zavřené. Volám do Kanady, že jsem dorazila v pořádku. Jen jsem se dovolala, stojí za mnou Karen, má klientka z Calgary. Úplně náhodou je ještě se třemi kamarádkami taky v Káthmándú, ubytované jsou stejně jako já. Jdeme společně na lehkou večeři do restaurace, dávám si špenátovou polívku a momos (těstové taštičky plněné zeleninou), obojí je výborné. Cvičím si nepálsčinu na číšníkovi, ať má kluk zábavu. Po večeři se jdeme projít, smlouváme v obchodě o trička. K všeobecnému pobavení se mi to daří nepálsky a holky vyvalují oči. Vedle v knihkupectví kupujeme pohlednice, pak jdeme zpět do hotelu. Volá mi Džangbu z trekingové kanceláře, zítra v deset ráno mám schůzku se svým průvodcem. Pak už jen filtruju vodu na čištění zubů a na pití a kolem půlnoci jdu spát.

Káthmándú

Snídani máme dohromady s kamarádkami. Volá Džangbu, že schůzka s průvodcem se odkládá na zítřek na devět ráno. Vzhledem ke stávce nejedí veřejná doprava a průvodce se nemá jak dostat do Káthmándú, bydlí až v Patanu, na druhé straně řeky.

Podle rady z bedekru se s mapou vydáváme na prohlídku města. Pěší trasa nás nejdříve vede přes příšerně špinavé uličky, pak na ulici širší. Jsem vděčná za to, že jsem aspoň jeden den s někým, koho znám. Kulturní šok je kompletní. I když nerada, musím si přiznat, že sama bych ani neměla odvalu se touto trasou vydat. Ulice, o co je širší, o to je špinavější. Všude jsou navršené velké hromady odpadků, všechno to po monzunových deštích hnije a zapáchá až do nebes, hrabou se v tom psi a krávy, někdy i ti nejchudší žebráci, až se mi zvedá z těch zápachů žaludek.

Vejdeme do jednoho nádvoří se stúpou uvnitř čtvercového prostranství. Nádvoří je bohatě zdobené a zajímavé, ale smrad takový, že se akorát otočím a jdu pryč dřív, než se pozvracím. Pak jdeme kolem Rani Pokhari, Královna jezera. Je to čtvercová nádrž s umělým ostrovem uprostřed, na něm malý jednoduchý chrám. Vše krásně čisté a úhledné, ale asi jen proto, že to je za plotem a zamčené. Jinak by to bylo určitě špinavé taky.

Pokračujeme po velké ulici ke chrámu Annapurny, bohyně hojnosti. Tohoto náměstí se většinou používá jako tržnice zeleniny, ovoce, koření a květin. Hýří barvami a exotickými vůněmi koření a překypuje lidmi a životem. Všichni halasně vychvalují své zboží a zákazníci podle místního zvyku tvrdě smlouvají. Prodlíráme se na druhý konec tržiště a máme co dělat, abychom se vzájemně v těch davech neztratili.

Blížíme se k historickému centru starého Káthmándú, ke královskému dvoru Durbar Square. Kolem náměstí jsou hinduistické chrámy a sochy. Tam je nejvíce turistů a tím pádem také nejvíce pouličních prodavačů, kterých není možné se zbavit. Prodávají náramky, flétničky, tygří mastičku, šachy, sošky Buddha a slonů, navěsí se na tebe a pořád drmolí, jakou že mají kvalitu a za jak nízkou cenu speciálně pro vás. Na anglické „No“ vůbec nereagují, ale zjišťuju, že když jim nepálsky řeknu „malai čahidaina“ (to nepotřebuju), tak je to překvapí a odprýsknou. Někdy je těžké vůbec něco vyfotit, protože jakmile zpomalím nebo zastavím, hned jsou na mně prodavači jak vosy na bonbónu.

Začíná si s námi povídat chlapec, je ho sotva metr deset a mluví docela dobře anglicky. Jdeme do šoku, když nám říká, že je mu patnáct let, chodí do soukromé školy. Podle našeho odhadu jsme mu dávali maximálně jedenáct. Dělá nám docela dobrého průvodce a cestou se ho vyptáváme na jeho rodinu. Je čistě oblečený, soukromá škola, zjevně z lepší rodiny. Chystáme se někam stavit na večeri a kluk je moc vděčný za pozvání. Volíme „Nepálskou zahradu“ a skutečně sedíme v pěkné zahradě. Ceny jídel jsou ve srovnání s Kanadou skoro směšné.

I když má být stávka celý den, odpoledne se většina obchodů otvírá. Kupujeme si „farak“ – dlouhou bavlněnou sukni na omotání kolem pasu. Taky si kupuju delší sukni na propínání a s kapsami, s sebou na trek.

Ráno se uskutečňuje schůzka s Džangbu a s průvodcem. Je mladý, možná dvacet let a představuje se jako Šiva. Je drobný jako většina Nepálců, ale vypadá fit a vyzařuje z něho energie. Pořád se usmívá, je velice zdvořilý a celkem dělá dobrý dojem. Předávám mu malý dárek, kšiltovku s nápisem „Sports Fishing British Columbia“. Moc uctivě děkuje, ale asi se mu opravdu líbí, protože se s ní nerozloučí po celý trek.

Po schůzce jdu ven. Dnes už jsem sama, kamarádky odešly na jejich trek do Gokyo. Zpočátku je to divný pocit, nemám už anglické zázemí. Kupuju si malé náušnice s kamínkem lapis lazuli a náramek s tibetskou mantrou „Om mani padme hum“. Tento nákup je na doporučení bedekru, prý si toho místní lidé všimají a těší je, že máš na sobě něco nepálského. Nacházím fantastické knihkupectví „U Poutníků“ se zahradní restaurací vzadu, prima kombinace. Kupuju tam dárkové balení čaje pro známé v Calgary a taky učebnici nepálštiny a malý slovník.

Další úkol je vyměnit peníze na trek. Všechno cestou musím platit v hotovosti a doporučuji s sebou mít malé hodnoty bankovek. Těch 32 000 rupií ve storupiových bankovkách je pořádný balík! Teď by se měl stát zázrak a všechny ty bankovky by se měly proměnit z rupií na dolary. Zpátky na pokoji balím, třídím, co jde se mnou do hor a co zůstává tady v úschově. Konečně sbaleno, lehká večere, zítra vyrážíme!

Káthmándú – Gorkha – Darundi

Džangbu a Šiva mě vyzvedávají v 7.45 ráno a jedeme Toyotou na okružní cestu kolem Káthmándú zvanou „Ring Road“, kde je autobusová zastávka pro meziměstskou dopravu. Dostávám první lekci, abych si dávala pozor na to, co říkám. Džangbu se omlouvá, že má tak malé auto. Prý míval větší, ale v této dopravě to byl jen problém. Povídám, že to je v pořádku, že v Kanadě mám také jen malé auto, Nissana. Šiva na mě vyvalí oči a jen vydechne: „Madam, vy máte auto?!“ Okamžitě mi dochází, že mít auto je pro průměrného Nepálce nepředstavitelný luxus a že jsem to neměla říkat.

Na autobusovém nádraží se zdá být pořad šílený chaos a najít ten správný autobus by byl pro cizince problém. Ani jeden nápis není v angličtině. Šivův batoh jde na střechu autobusu, svůj si nechávám u sebe – foťáky a peníze uvnitř batohu, s tím se nehodlám rozloučit. Autobus je narvaný, sedadla jsou malinká, dělaná na nepálské velikosti. Můj batoh musíme nacpat dopředu k řidiči, jinde není místo a na klín se mi nevejde. Mám místo u okna, naštěstí, je vedro přes 30 °C a dusno.

Jízda do Gorkhy trvá kolem pěti hodin. Přibližně v polovině cesty zastavujeme na svačinu. Všichni Nepálci jedí daal bhat, nepálské národní jídlo. Je to rýže s čočkou a se zeleninou, všechno p o ř á d n ě kořeněné. V tom vedru něco takového nemůžu jíst, chlapík mi dělá nudlovou polívku ze sáčku, k tomu si dávám malou coca colu. Polívka je jednak vařící, ale navíc také ještě tak kořeněná, že ze mě leje pot, slzí mi oči a kašlu. Můj průvodce na mě valí oči a nechápe, co se mi stalo.

Krátce po obědě autobus odbočuje z hlavní silnice, teď už míříme do Gorkhy. Z této oblasti pochází mnoho vojáků z elitní divize britské armády, proslavených svou odvahou a zdatností, Gurkha Soldiers. Cesta do Gorkhy je tak úzká, že autobus má problém ve svahu vytočit zatačky. Pár Nepálců visí ze zahrádky zvenku autobusu a dlaněmi plácají v určitém rytmu na strany karosérie. Tím dávají řidiči vědět, kde jsou zadní kola. Dolů ze svahu je pěkně strmě. V jednom místě cesta vede po úzkém hřebenu jako po střeše, tam je strmě na obě strany. Gorkha je vidět na protějším hřebenu, trvá ale ještě další tři čtvrtě hodiny, než tam dojedeme. Domky jsou slušnější, i omítnuté, kolem domků zahrady. Je to díky penzím, které vysloužili vojáci dostávají z Británie.

V Gorkha samotné asi moc bílých nevidí, a hned je kolem nás kruh asi třiceti lidí a pozorují každý pohyb, jak se Šivou organizujeme batohy. Jsem ráda, že jsem v dlouhé sukni. Nepálci v odlehlých oblastech nejsou na ženské v kraťasech zvyklí a odsuzují to. I tak se cítím jako exotické zvíře v zoo. Konečně vyrazíme na cestu. Musíme projít napříč celou vesnicí. Všichni jsou zdvořilí, slyšíme pozdrav „Namaste“ na každém kroku. Konečně jsme venku z vesnice, zastavujeme se a já se zbavuju sukne. Kraťasy mám už pod ní, protože jsem věděla, že se nebudu mít kde převléknout. Úleva, mít na sobě ve třiatřiceti stupních dvě vrstvy oblečení bylo utrpení.

Najednou Šiva někam odbočí a když se ho ptám, proč tam, když chodník vede tudy, odpovídá mi, že je to zkratka. Tím se mi okamžitě potvrdí, že to je ten správný průvodce a že spolu budeme vycházet dobře.

Z hřebenu Gorkhy musíme sejít dolů k řece Darundi Khola. Na první tři dny treku mapu nemám. Mapa Annapurny tak daleko nedosahuje a na mapě Nepálu je Gorkha malá tečka a dál nic. Jdeme strmě dolů z kopce. Chodník je v červeném jílu a jak je vlhko, tak to klouže jako mokré mýdlo. Akorát, že to mýdlo je asi pět kilometrů dlouhé. V nepálštině je na to malá rýmovačka „Ráto máto čiplo báto“ (červené bláto, kluzká cesta). Každou chvíli „bruslím“ dolů, ale podaří se mi spadnout jen jednou. Šiva jde přede mnou a když slyší, že už zase „jedu“, pokaždé se starostlivě otočí a ptá se mě: „Madam, jste OK?“. Smějeme se, když mu říkám, že potřebuje třetí oko jako Buddha, ale že ho potřebuje vzadu, aby na mě viděl. Je děsně horko a taky potřebuju něco sníst. Je odpoledne a ta kořeněná nudlová polívka za moc nevydala. Zastavujeme u „čautara“. Je to výborný vynález, z kamení postavené stupňové odpočívadlo, ke kterému člověk zacouvá a posadí na kamenný stupeň batoh nebo koš doko, které tady tradičně používají. Doko je umístěné na zádech, ale zavěšené pouze na popruhu zvaném „naamlo“ přes čelo. Nepálci tak nosí šílené náklady. Čautara je skvělé zařízení, není nutno se kroutit a zvedat náklad až ze země.

Mám s sebou energetické tyčinky, pomáhá to, už se mi hlava tolik netočí. Horko je úděsné a určitě je stoprocentní vlhkost vzduchu, všechno je vlhké. Taky hodně piju, ať dohoním, co jsem zmeškala v autobuse.

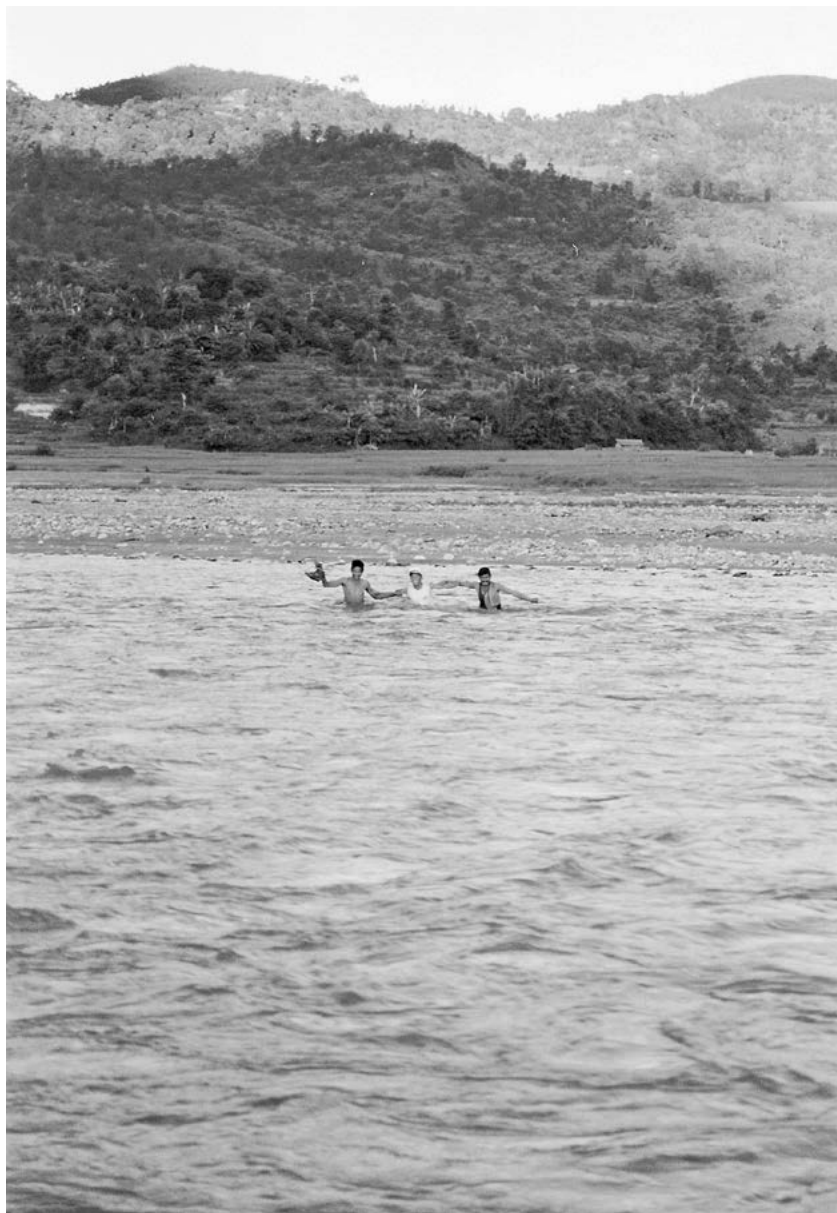
Přicházíme na dno údolí, všude kolem jsou rýžové terasy. Dole, v rovnějším terénu, stojí dvě malé chatrče. Šiva se tam ptá dvou chlapíků, kde je most. Oba dva jsou omotaní kolem beder hadry, bosí, na Nepálce poměrně vysokí a vychrtlí, kost a kůže – bída, jakou člověk hned tak nevidí. Situace nabírá

na zajímavosti. Chlapíci něco říkají, zaslechnu „pul čaina“ – to i já rozumím, že most není. Nabízejí nám, že nám pomůžou přes řeku. Nejdřív si myslíme, že to nebude nutné, ale stejně potřebujeme jejich pomoc, abychom se vymotali z rýžovišť. Ta jsou jako bludiště, navíc se po vlhkých hliněných terasách špatně jde. Klouže to, na obě strany je voda a bláto a s batohem se mi špatně udržuje rovnováha.

Konečně se dostáváme k řece. Je dost široká a prudká, ale je těžké odhadnout, jak je hluboká, protože voda je ještě mírně zakalená. Vypadá to na nejmín po pás. Naštěstí voda není ledová, jak jsem čekala, ale docela příjemná. Šiva není o moc vyšší než já, nemáme nárok přenést batohy suché. Zdá se, že bez pomoci se na druhý břeh nedostaneme, taky nevíme, ve kterém místě je možné řeku přebrodit. Muži nás vedou kousek nahoru proti proudu řeky. Tam naloží naše batohy na hlavy, drží se spolu za ramena a pomalu přenášejí batohy na druhý břeh. Ve skrytu duše doufám, že nám s nimi nevezmou roha. Já se mezitím přezouvám do sandálů a pohorky si uvazuju kolem krku. Chlapíci se vracejí a trvají na tom, že madam přenesou na druhou stranu. Madam říká, že ne, že madam má nohy a může jít sama. Tak nakonec mě berou za ramena mezi sebe a ve zdraví to přecházíme, ale proud to byl pořádný. Ochlazení vodou ovšem bylo v tom vedru příjemné, ale voda byla hlubší než jsem čekala, až po žebra. Chlapíci se vracejí pro Šivu a převedou ho taky.

Šiva jim nabízí peníze, ale nechťejí přijmout, prý že rádi pomohli. Jak ale vidím tu bídu, zadarmo pomoc nechci. Mám s sebou dárkové silonové sáčky s malým balením mýdel a šampónů, k tomu jehly, nitě, zapínací špendlíky a jiné užitečné drobnosti, nabízím jim každému dva balíčky. Je na nich vidět, že balíčky by rádi přijali. Nakonec k nim berou i peníze, Šiva jim skoro vnutil každému po sto rupiích (cca dva kanadské dolary). Procházím dalším kulturním šokem. Muži spínají ruce na čelo a klanějí se mi až po zem, ale já nemám nejmenšího tušení, co se ode mne očekává. Beru je za paže a zvedám je a kroutím hlavou, že to není nutné. Šiva mi pak později říká, že tady tolik peněz najednou nevidí třeba ani za měsíc.

Dojít do vesnice Darundi nám zabírá ještě asi další hodinu. Cestou se mě Šiva ptá, kolik je mi let. Když říkám, že padesát, vyvalí na mě oči, padá mu čelist a zůstává stát na místě. Pak mi říká, že ne, že to není možné. Směju se a opakuju číslo nepálsky (pacás), abychom se vyhnuli jazykovému nedorozumění. Je to na něho moc, říká, že si myslel, že mi bude tak sotva čtyřicet.

Přechod řeky Darundi

Připadá mi z toho nějaký zděšený. Teprve o pár dnů později zjišťuji, že v Nepálu je průměrný věk padesát čtyři, tudíž, podle nepálských norem, jsem už jednou nohou v hrobě. Šiva má asi obavy, že mu každým krokem můžu umřít.

Docházíme do Darundi. Vesnice se skládá asi tak ze dvanácti – patnácti domků, chlívy, malý obchůdek, uprostřed hliněná náves, spousta dětí, všechno špinavé až běda. Samozřejmě jsme opět místní atrakce, spíš asi já. Šiva je s lidmi hned zadobře, ptá se, kde můžeme zůstat na noc. Babka mě posadí na lavici před domkem a už mě nechce vydat. Šiva se jde podívat ke třem dalším lidem a nakonec stejně zůstáváme u té první babky, protože její místnost je nejlepší. Jdeme nahoru po něčem, co je čímsi mezi žebříkem a schody. V místnůstce jsou dvě malé prkenné palandy, na nich pěnovka. Babka, coby váženému hostu, přináší pro madam čisté růžové prostěradlo.

Říkám si o vodu na umytí a chci si pro ni dojít, ale babka nedopustí, přináší lavor vody sama. Šiva jde diskrétně ven, ať se můžu umýt, hned se cítím lépe. Elekrika tam není, babka přináší svíčku. Naštěstí mám s sebou baterku. V šest večer už je úplná tma, ale nad námi září fantastická obloha s hvězdami. Sedíme venku a pozorujeme oblohu – Mléčná dráha se dá úplně přesně přeložit do nepálsčiny. Šiva se mě vyptává na mou rodinu. Tu nemám. Obě mé děti zavraždil jejich vlastní táta, z pomsty ke mně. Je to nepochopitelné, že takové nestvůry vůbec existují. I když se tato tragédie udála před třinácti lety, pro mě je to jako včera, tahle bolest nepřejde do konce života.

Šiva ten hrůzný čin také nechápe, ale mé bolesti rozumí dobře. Je sirotek, oba rodiče zemřeli rok po sobě, když mu bylo asi šest let. Byli čtyři sourozenci, starší bratr a sestra a jeden mladší bratr, ten byl tenkrát ještě mimino. Rodiny ve vesnici si ty čtyři děti rozebraly mezi sebou. Dítě je levná pracovní síla, Šiva mi říká, že nestrávil ani jeden jediný den ve škole. Jediné, co zná, je těžká práce. V šestnácti letech odešel z vesnice do Káthmándú. Začal jako horský nosič, vypracoval se přes kuchyňského pomocníka, táborového kuchaře a asistenta průvodce až na průvodce samotného. Číst a psát se anglicky naučil sám, když může, najme si někoho na doučování. Nepálsky moc číst neumí. Je mu dvacet tři let, má tvrdý život od narození.

Starší bratr i sestra se narodili hlouš, on i mladší bratr slyší dobře. Sestra je vdaná za Šerpu, manžel je hodný, mají čtyři děti. Staršího bratra moc rád nemá, jsou spolu ve styku jen zřídka. Nejmladšímu bratrovi by rád pomohl z vesnice ven, ale bratr je negramotný stejně jako byl on a je skoro nemožné pro něho sehnat práci. Šiva prostředky navíc nemá, živit ho nemůže.

Babka nám k večeři vaří daal bhat, ale jednak je to příliš kořeněné a taky v tom vedru nemám chuť jíst. Sním jen trochu slané rýže a čaj, Šiva zbaští všechno ostatní. Ani v noci se neochlazuje a celou noc mi není dobře. Začínám mít pochyby, co jsem to na sebe ušila za bič a jestli to tak bude pokračovat, že to asi nezvládnou. Není to dobrá noc. Vůbec se neochladilo ani k ránu, spím jen pod bavlněným povlakem, ale vedro nepovoluje.

Ráno máme ke snídani nudlovou polévku, vařené vajíčko a čaj. Už jsem moudřejší, říkám si, aby mi do ničeho nepřidávala „khursani“ – ďábelsky pálivé malé papričky. Babka nám jídlo přináší nahoru na pokoj a tvrdošjně trvá na tom, že vařené vajíčko pro madam oloupe. Babka je děsně špinavá a účel vařeného vajíčka byl v tom, že mi na něho nebude nikdo sahat. Jenže babka si ho nedá vzít a vajíčka se nevzdá. Potřebuju potom vajíčko zdesinfikovat, tak ho na chvíli ponořím do vařící polévky. Oba, babka i Šiva, se na mě dívají trochu úkosem, ale pravděpodobně to přiřknou tomu, že ti cizinci mají divné zvyky. Ale hlavně, že mám konečně něco, co se dá jíst. Babka se klaní a zdráhavě se ptá, jestli by sto osmdesát rupií nebylo za nás oba moc. Směšná cena, rádi zaplatíme, přidávám jí k tomu balíček mýdel a loučíme se.

Vesnici Darundi opouštíme brzy ráno, ještě dost před sedmou. Scházíme dolů k menší řece, přítoku Darundi Khola. Přicházíme k malinké osadě na břehu, sotva pět chatrčí, a kupujeme výborné banány. Šiva taky koupí misku něčeho, co blíže hned nemůžu určit. Něco mi říká, konečně pochytím jeho angličtinu, že to je „fish“, tj. ryby. Jsou to mřenky velikosti návnady, i s hlavou a ocasem, zase v šíleně kořeněné omáčce. Zvládám dvě, ať se místní neurazí. Pokračujeme proti proudu přítoku, někdy mezi rýžovišti, někdy korytem říčky, až přicházíme k něčemu zajímavému. Něco jako obrovský trychtýř upletený z bambusu, asi tak metr sedmdesát na výšku, zarazený do písku. Prý to jsou pasti na ryby. Taky že ano, při bližším ohledání sem tam mezi bambusem vyčnívá rybí ocas. Říkám Šivovi žertem, že to je „Machapuchre“ (doslova „Rybí ocas“), jméno posvátné hory, pod kterou, jestli bohové hor dovolí, asi za tři týdny půjdeme.

Ranní opar se vytrácí a teplota leze vytrvale nahoru. My taky, na pěkně ostrý hřeben. U čautara si dáváme ve stínu trochu odpočinek, nějaké sušené hovězí z Kanady a dělíme se o energetickou tyčinku. Pokračujeme nahoru na hřeben, tam je vesnice Koplant, docela čistá a útulná. Nahoře na hřebenu je asi třicet metrů plošiny a něco jako malé náměstí a hospůdka. Dáváme

si čaj a povídáme si na verandě s místními lidmi. Roste tam velikánský keř ibišku a krásně kvete, Šiva jeden květ trhá a dává mi ho do vlasů. Teď už je pořádně horko, ale čaj udělal dobře. Jdeme zase strmě dolů na opačnou stranu hřebene. Všechno je sytě zelené, velké stromy kolem nás poskytují milosrdný stín. Dole se vegetace přes rýžová pole opět otevře, pak nahoru na další hřeben, dolů do další mrňavé vesničky. To už je nějak kolem poledne, 32 °C ve stínu. Někdo nám v další vesnici vaří nudlovou polívku a čaj. Ženské na verandě dělají něco moc pěkně barevného, dávají to do misek z banánových listů a suší to na slunci na střeše. Ptáme se, co to je. Ochotně vysvětlují, že je to barvené těsto z rýžové mouky. Cpou to do mlýnku, ven lezou nudle, něco jako mlýnek na maso. Nudle suší a později je smaží. Ptám se na povolení je vyfotit, všichni souhlasí a jedna Nepálka dokonce přinese malé dítě a chce fotku také. K mému překvapení mi starší Nepálec píše adresu anglicky, abych jim ty fotky mohla poslat. Sloužil v britské armádě. S focením lidí to jinak není v Nepálu tak jednoduché. Je poměrně rozšířená pověra, že fotografie jim ubere z délky života a mnoho jich focení odmítne.

Zastávka byla pěkná, ale je nutno pokračovat dál, na další hřeben. Tam musíme udělat okliku, děda na nás volá, že to buffalo, co pase, není moc příznivě nakloněno lidem. Jediný pohled na jeho rohy nás přesvědčí, že bude opravdu lepší ho obejít. Na hřebenu je v krásném místě kouzelná chaloupka obklopená nádhernými květinami a s miliónovým rozhledem kolem. O kousek dál fotím znova, tentokrát pavouka! Velký jako dlaň, pavučinu má nataženou od kmene a spodních větví stromu k plotu pod stromem, rozpětí dobře tři metry. Myslím, že by pavouk mohl do té sítě chytat i menší letadla.

Hřeben se táhne pořád výše a výše, úplně nahoře je další vesnice, trochu větší. Má dokonce ulici a pár krámků. Vrážím do sebe hned dvě coca coly a nějaké sušenky s glukózou. Šiva si nechává zatím sešít kalhoty u krejčího na verandě. Zase sestupujeme po strmých schodech dolů obklopení subtropickou džunglí, kolem nás jsou snad všechny odstíny zelené, co existují. Dostáváme se dolů do rýžovišť. Chodník je blátivý a kluzký a tak volím jít po terasách mezi poli. Rýže je vysoká, skoro po ramena a najednou mám pocit jako ve filmu z Vietnamu, že by kolem mě měly vybuchovat miny. Asi jsem viděla příliš mnoho amerických filmů a v tom horku se mi vaří mozek a začíná dělat blbiny.

Přes další hřebínek, teď už je krajina více osídlená. Taky to začíná být dost dlouhý den a mám hlad. Šiva tvrdí, že do Tadi Pokhari už to „není daleko“,

ale Nepálci mají na vzdálenosti rybářské míry. Do vesnice docházíme asi hodinu poté, je těsně před pátou odpoledne.

Ubytováváme se v „Hotelu Namaste“, ale „hotel“ je nutno brát s obrovskou rezervou. Rodina má v přízemí malý obchůdek, výčep a dva stoly a lavice, zbytek je jak stodola na patro. Dostáváme velkou místnost nahoře s jednou palandou, asi čtyři metry širokou. Je pořád horko, ani v noci se neochlazuje a navíc přibyli moskyti. Jsou drobounčí, ale štípou jako zjednaní.

Teď už vím, že v každé vesnici je „dhara“, tj. trubka nebo hadice vyvedená z potoka nebo z hory. U výpusti to bývá dlážděné kameny, aby se kolem nedělalo bláto. Ptám se, kde je dhara, doufám, že se pod tím výtokem „osprchuju“. Náš hostitel povídá, že nás tam zavede a bere s sebou džbán, i když nevím, proč. Ukazuje se, že jejich dhara je sotva půl metru od země, to si můžu osprchovat akorát tak kotníky. Navíc je to jediný zdroj pitné vody pro celou vesnici a je tam jak na Václaváku. Ale jsem pevně rozhodnuta, že se nějak umyju. Zalézám do džungle, všechno propocené oblečení dolů a pod paží omotávám kolem sebe indickou sukni farak. Nepálec a Šiva mě džbánem polévají, tak si stihnu dokonce umýt i vlasy. Mezitím se tam střídají Nepálky se džbány, chodí pro vodu, perou prádlo, drhnou pískem hrnce, prostě hustý provoz, na soukromí zapomeň. Náš hostitel je přímo přechoťný a vítá příležitost si na mě cvičit angličtinu. Má ale tak zoufale silný přízvuk, že mu rozumím moc málo, něco hádám a občas musí zasáhnout Šiva. Když už jsem skoro umytá, vyrazí mi dech větou „Madam, you have a beautiful body“ (madam, máte krásné tělo). Moje první instinktivní reakce je mu jednu vrazit, pak se ale rozhoduju to s klidem Angličana přejít mlčením. Nakonec se tomu směju, takový komentář jeden hned tak neslyší. Ale koupel byla prima, tak má odpuštěno.

K naší poctě se k večeři vaří nevyhnutelný daal bhat, ale tentokrát s masem. Pro vážené hosty zakroutili krkem několika holoubatům. Maso je krásně křehké, ale je pořád moc horko a zase je to moc kořeněné, většinu toho dávám průvodci. Ukazuju rodině fotky a pohlednice z Kanady, dvě malá děvčata přinesla školní lekce angličtiny a povídám si s nimi. Jsou drobná, jedné hádám podle velikosti na pět let, ale podle její řeči je jasné, že je starší. Ukazuje se, že je jí devět.

Ráno dělám rodině fotky a dostávám jejich adresu. Hostitel se zase moc ochotně nabízí, že nás provede vesnicí a nakonec s námi jde dvě a půl hodiny až do Turture. Po lanovém mostě překračujeme řeku Marsyandi Khola, velká

a silná řeka, samé přeje. V Turture se loučíme, on jde zpět domů a my se Šivou chceme nastoupit na autobus do Besishahar, kde se napojíme na obvyklý začátek trasy treku.

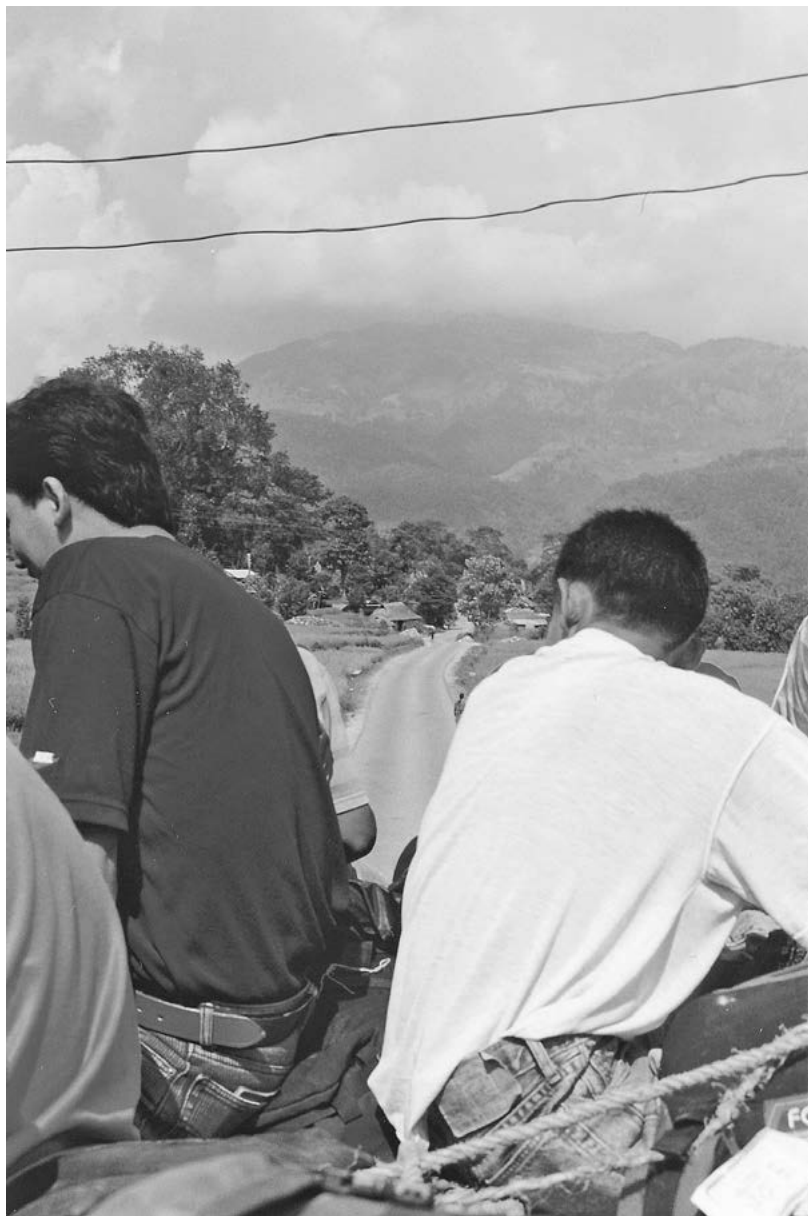
Odbočka z hlavní dálnice do Besishahar byla v Dumre, my jsme v Turture, asi tak v půli cesty mezi, autobusy jsou natřískané doslova pod střechu. Dovnitř se prostě nevejdeme. Šiva je ze mě zase vyvedený z míry, že madam opravdu trvá na tom, že pojedeme sedíce na střeše, ale nakonec přece jen diskusi vzdává – беру to jako něco ve stylu „nekecej a jedem“.

Jízda je paráda. Je nás na té střeše dost, plus batohy a koše doko, taky je nutno dávat pozor na větve větších stromů, elektrické a telefonní vedení a občas nějaká železná traverza. Místy jedeme hodně pomalu, protože po monzunových deštích malé úseky cesty chybí. Dole v údolí pod námi se valí divoké kalné vody Marsyandi. Řeka je většinou jedna kaskáda přejí, v řece obrovské balvany, místy se řeka prodírá soutěskami. Máme ze střechy nádherný výhled.

Asi po dvou a půl hodinách dojíždíme do Besishahar. „Shahar“ je nepálsky „město“, doopravdy je to hodně velká vesnice, skoro městečko. Podél hlavní cesty jsou restaurace, obchody se vším možným, ubytovny a hotely, jsou tu k dispozici nosiči i průvodci. Také je o poznání čistější. Je to obvyklý výchozí bod treku kolem Annapurny. Dávám si v restauraci dvě amolety s banánem a dvě coca coly – konečně něco bez paprik! Pak ale znova opouštíme zdánlivou civilizaci a pokračujeme další kousek v našem treku. Končíme dnes v Khudi. Máme moc pěkné ubytování v čajovně na břehu divoké horské řeky, kolem krásná zahrada. Ve vstupní místnosti mě čeká překvapení – na zdi je plakát s českou vlajkou. Zírám, on je to plakát z české expedice z roku 1998 na Manaslu.

Dokud ještě svítí slunce, jdu se sprchovat. Sprcha je v malé kamenné ohrádce, vysoké asi po ramena, nad tím kolem dokola trochu pytloviny. Kašlu na to, kdo chce, ať se podívá. Voda není úplně ledová, tak to není špatné, navíc není jisté, kdy se podaří sprcha příště.

Vstáváme brzy ráno, abychom byli na cestě ještě před sedmou, dřív, než se slunce dopracuje na dno údolí a udělá se horko. Máme namířeno do Saynge a bude to delší den. Cestou vyjde najevo, že Šiva je jen jeho přezdívka, že se doopravdy jmenuje Purna. Ptám se, čemu dává přednost, říká, že Purna, tak teď je Purna.

Ze střechy autobusu

Poprvé před námi vyvstane masív Annapurny, až to vezme člověku dech. Ledovci pokryté vrcholy září na slunci a ostře kontrastují se sytě modrou oblohou. Konečně, vidím to, po čem jsem toužila. Současně mi na mysl vyvstávají obavy, jestli to výše nahoře zvládnu. Krása Himálaje člověka nadchne, ale velikost těch hor ho současně uvede zpět do pokory.

Zastavujeme v Bhulebhule na kontrolní stanici, kde platíme tisíc rupií poplatek, vstupné do přírodní rezervace. Chodník je zpočátku snadný jako včera, pak začíná nabírat na výšce. Žvýkáme trochu sušeného hovězího, kolem desáté se zastavujeme na snídani. Dávám si houbovou polívku a tibetský chleba, obojí je dobré. Pokračujeme dál strmě do kopce, teď už je pěkně horko. Jdeme přes další kontrolní stanici a dál pořád strmě do kopce. Nahoře na hřebenu je malá vesnice Bahundanda, „Brahmínův hřeben“. Vesnice má pekárnu a čajovnu nazvanou „Švýcarské Alpy“. Opravdu to vede Švýcar, ženatý s Nepálkou, mají dvě malé a č i s t é děti. Kupujeme bochník normálního evropského chleba a dvě coca coly. Vedru se nedá uniknout, ani ve stínu není chladněji. Purna říká, že Brahmíni si myslí, že jsou lepší než ostatní lidi a nejsou moc přívětiví, že tuhle vesnici nemá rád. Nepál je kastovní společnost stejně jako Indie, Brahmíni jsou ta nejvyšší kasta – většinou kněží a vysoce postavení důstojníci a vládní úředníci. Nepálská vláda sice kasty asi před čtyřiceti lety zrušila, ale stejně to není nic platné. Kastovní systém je příliš zakořeněný a navíc je každý na kastu navázaný příjmením, nedá se tomu uniknout.

Z Brahmínova hřebenu scházíme pro změnu zase hodně strmě dolů, mezi terasy a rýžová pole. Dochází mi pitná voda, filtrujeme dva litry dole z potoka. Terén definitivně začíná nabírat vertikální směr, všechno je strmé, chodník teď vede nad kaňonem, spousta nádherných vodopádů kolem.

Potkáváme se znova s průvodcem, se kterým jsme měli v Khudi pivo. Taký si povídám s mladým klukem, nosičem, táhne obrovský náklad. Platí mu sto dvacet rupií na den (zhruba dva a půl dolaru) bez jídla, jídlo si musí hradit sám. Pak už člověk chápe, že chodí naboso a že jsou vděční za každé tričko, které jim někdo dá.

Kolem čtvrté odpoledne končíme v Syange, byl to poctivý devítihodinový den. Pálí mě z horka všechno od kotníků dolů, kolem kotníků mám pruh červené vyrážky. Ale nijak to nebolí, v pořádku. Čajovna je vmáčknutá mezi skalní stěnu nad námi a divokou Marsyandi dole. Je hned u visutého mostu, poměrně dlouhého a vysokého. Purna jde za kamarádem do tábora organizované skupiny, já se myju, peru trička a píšu deník. Třídím batoh a pár věcí,

o kterých usuzuju, že je nepotřebuju, dávám mladé holce, která čajovnu vede. Je ráda a ráno mě na oplátku neúčtuje nic za snídani.

Při psaní deníku sedím u okna a pozoruju, jak se několik Nepálců snaží dostat stádo ovcí přes visutý most. Ovcím se do toho zrovna moc nechce. Není se co divit. Most se houpe, podlahu mostu tvoří husté drátěné pletivo, přes které je vidět skrz na divokou vodu. Ta první ovce si sedá na zadek a dál ani zaboha. Tak jí za přední nohy táhnou po zadku přes most. Někteří zase tlačí ovce zezadu a hulákají, ale ani to k ničemu nevede. Purna a další průvodce z tábora to vidí a jdou pomáhat ovce přetahovat přes most, nastává všeobecné pozdvižení.

Dnes nabereme šest set metrů nadmořské výšky, vesnice Tal je na 1700 metrech, a bude to celý den do kopce. Taky je horko hned zkraje, protože jsme na slunečné straně údolí. Několikrát přecházíme řeku po visutých mostech z břehu na břeh, pak je poslední most a naproti ve svahu impozantní vodopád. Dál už není úleva žádná, jdeme další tři hodiny do kopce. Nebere to konce, ale aspoň se je na co dívat. Řeka hluboko pod námi se prodírá nepředstavitelně divokou soutěskou, kolmé skalní stěny padají dolů přímo od hrany chodníku. Svahy nad námi a všude kolem jsou pořád strmější a strmější, do soutěsky padá z protisvahu další nádherný vodopád. Místy je chodník vytesaný do skalní stěny tak, že skála nám tvoří nad hlavou převis. Přecházíme malý hřeben, za ním nás čeká překvapení – soutěska se otevřela, kolem řeky je teď plošina. Ze skal na vzdáleném konci plošiny padá dolů další vodopád, dvojité. Pod vodopádem je vesnice Tal.

K večeri si objednávám brambory s vajíčkem a zeleninou. Jaksi neočekávám, že v Nepálu lze udělat i obyčejné brambory s vajíčkem šíleně pálivé. Jím asi čtyři lžíce a zbytek dávám Purnovi.

Do postele jdeme brzy, byl to dnes těžký den. V jednu ráno se probouzím s hroznými křečemi v žaludku, to ty zatracené pálivé papričky dělají svoje. Jdu radši ven chodit, přemýšlím, jestli by nebylo lepší se obsahu žaludku zbavit, ale nic. Tak jdu zpět dovnitř, pokouším se spát, ale dobře to nevypadá.

Do Chame je dlouhý den podle jakýchkoliv měřítek a devět set metrů převýšení k tomu, a když je jednomu šoufl, stává se den nekonečným. Ráno jen hořký čaj, leje ze mě pot, i když je ráno chladné. Občas se mi žaludek sevře tak, že se musím ohnout a počkat, až to přejde.

Kolem jedenácté dopoledne se údolí rozdvojuje, to menší odbočuje doprava k vesnici Tilcho. Je to jedna z možných přístupových cest na Manaslu. Zasněžený štít Manaslu vykukuje vzadu v údolí, vypadá to nejmíň na tři dny cesty. Po naší levé straně je další horský masív, Lamjung Peak (6932 m), vrcholy jsou pokryté ledovci a sněhem. V nepálštině slovo „himál“ znamená „vrchol pokrytý sněhem“, „Himálaj“ začíná dávat smysl. Polední přestávku si dáváme v Bangarchap. Hned na okraji vesnice míváme pomník tří Kanadánů, kteří tam v roce 1997 zahynuli v sesuvu půdy.

Purna tady byl naposled před třemi lety a zjišťuje, že od té doby chodník změnili. Dřív chodník šel spodem podél řeky, ale kvůli sesuvu museli trasu posunout. Jediný způsob, jak lze v Nepálu něco obejít, je jít vrchem, tudíž zase kopec jako hrom. Chvilí debatujeme, jestli to máme risknout po starém chodníku, ale nakonec rozhodujeme, že horem to bude bezpečnější. Znamená to nabrat výšku asi čtyř set padesáti metrů. Úplně nahoře je čajovna, dávám si jen colu, k jídlu raději ještě nic.

Purna je tradičně zase v kuchyni, nejlepší místo v domě. Asi vypadám bídně, protože Nepálka mě taky pozve do kuchyně a dostávám místo u ohně. Kuchyň je v nepálském domě posvátné místo a bez pozvání se tam nevstupuje. Být pozvaný do kuchyně k ohni je privilegium, které se cizincům hned tak nenaskytne. Povídáme si, já sem tam něco nepálsky, k jejich překvapení. Říkám jim, že nepálská hodina trvá tři hodiny, starší děda se tomu moc směje. Je to ale pravda, jejich odhad na čas nebo vzdálenost je zoufalý. Většina z nich nikdy nevlastnila hodinky, takže pojem času je silně zkreslený. Tradičně lidé z hor měřili vzdálenost tak, že řekli, kolikrát musíš cestou jít. Další problém spočívá v tom, že jsou moc zdvořilí a nechtějí tě zklamat nebo způsobit starost a patřičně k tomu ten odhad „upraví“. Takže, když Nepálec řekne, že to je hodinu cesty, počítej minimálně dvě a půl, i tři.

Vykračujeme dál, do Chame je ještě daleko. Asi ve čtyři odpoledne nám další vesničan povídá, že do Chame je to hodinu. Došli jsme tam v sedm. Ještě asi tři čtvrtě hodiny před vesnicí je další kontrolní stanice, něco říkám nepálsky a podaří se mi to zmastit tak královsky, že mi policajt uděluje jazykovou lekci. Do Chame dorážíme úplně za tmy a v čajovnách je všude plno. Purna mi nachází postel na pokoji dohromady s Francouzskou. Tu bolí v krku, doufám, že to od ní nechytanu. Purna mi nechce říct, kde spal on, pravděpodobně na podlaze v kuchyni s nosiči.

Ráno u snídaně se setkávám s Alicí z Vancouveru. Cestuje stejně jako já, tj. sama s jejím průvodcem. Její průvodce se jmenuje Indra. Alice je prima, Purna je rád, že si po cestě pokecá s Indrou, my dvě si taky vyměňujeme zkušenosti. Kolem druhé docházíme do vesnice Pisang, ubytování nacházíme v moc pěkné čajovně a dokonce je i horká sprcha. Údolí se začíná prohlubovat – nebo hory kolem mě zvyšovat? Vesnice Pisang je na 3200 metrech. Po třetí hodině odpoledne slunce zapadne za horské štíty a téměř okamžitě teplota prudce klesne. Navíc úzkým údolím pořádně profukuje. V jídelně je ale nevidaný luxus – kamenná a jílová pec a oheň! Můj žaludek se už zdá být v pořádku a těším se na nějaké jídlo.

Pisang je vlastně nejvýše, kde jsem kdy byla. Doma mám hory lehce dostupné tak do tří tisíc metrů, dostat se výše už jednoduché není. Počínaje dneškem jsem na novém teritoriu a můžu jen doufat, že to má tělesná schránka nějak zvládne. Zítra pokračujeme do Manangu, to je na 3540 metrech.

Dnes máme poměrně krátký den. Procházíme vesnicí Humle, má snad nejdelší mani wall, co jsem zatím viděla. Mani je nepálsky modlitba a wall je anglicky zeď nebo stěna. V kamenné zdi jsou zabudované otáčecí modlitební válečky. Mani wall je vždy uprostřed chodníku a má se obcházet tak, aby válečky byly vždy po pravé ruce. Stejně pravidlo platí i pro čorten s modlitebními vlajkami. Ve vesnici je také jeden obrovský modlitební válec ve svém vlastním chrámu.

Nad námi se nyní po levé straně vypínají Annapurna II, III a IV, konci hřebenu vévodí Gangapurna. Tím, jak hory nabírají na velikosti, zkresluje to vše ostatní. Z hřebenu nad Humle se vesnice zdála být kousíček, že by tam jeden měl za deset minut být, ale dojít tam trvalo tři čtvrtě hodiny. Humle má malé letiště a přistávací plochu pro helikoptéry a kancelář „Royal Nepali Airlines“ (Královské nepálské aerolinky). To nemůžu odolat a dělám fotku, protože kancelář s honosným jménem aerolinek je kamenná chatrč.

Zastavujeme se na polední přestávku. Purna se s úsměvem zase vetře do kuchyně. Objednávám si čaj a jídlo nepálsky a majitel se rozzáří a zve do kuchyně i mě. Purna má k jídlu „diró“ – obrovskou dělovou kouli z pražené celozrnné mouky. Koule je posazená na talíři v česnekové omáčce. Rukou se uždibují kousky těsta, prsty se uhněte kulička a namočí se do té omáčky. Chutná to docela dobře.

Do Manang dorážíme dost brzy, kolem jedné odpoledne. Dokonce je zase horká voda a opravdická sprcha! Jediný zdroj energie na ohřívání vody je

sluneční teplo. Na střeše mají velký sud z černé umělé hmoty, vodu v něm ohřívá slunce. Údolí je úplně ve stínu kolem třetí odpoledne, voda chladne na větru rychle, pak už naděje na horkou vodu není.

V Manang budeme dvě noci, kvůli výškové aklimatizaci. Je na 3540 metrech, výška, kdy se doporučuje udělat první aklimatizační den. Zásada aklimatizace je „jdi nahoru, spi dole“. Máme s Alicí pokoj ve staré části čajovny, ale to už je jedno, hlavně, že je. Během hodiny je plně všechno. Odpoledne jdeme s Purnou na lékařské středisko, Purna si stěžuje na bolest v pravé horní části hrudníku. Má tam půl roku starý zánět, že dělal v létě nějakou hodně těžkou práci. Potřebuje něco silnějšího než léky, které mám s sebou já. Doktor je Američan, chvíli si s ním povídám. Purna dostává léky, dávku na pět dnů. Je to pravděpodobně málo, ale s americkým doktorem nemá cenu diskutovat. Není přívětivě naložen a také toho asi nemá moc k dispozici. I těch pět dnů je lepší než nic.

Ve tři odpoledne se tam vracíme znova, tentokrát na lekci o výškové nemoci. Lekce je dobrá, HAPE a HACE jsou mi jasné (High Altitude Pulmonary Edema – otok na plicích a High Altitude Cerebral Edema – otok na mozku), ale doktor má další zkratku, HAFE. O té nikdo z nás předtím neslyšel. Je to High Altitude Flatulence Expulsion, tj. přetlakem ve střevech všichni prdí jak závodní koně. Údajně to ještě nikoho nezabilo, ale mohl by umřít ten člověk, co jde za tebou. Doporučuje se udržovat třímetrový odstup!!!

Už po dva dny se snažím navázat konverzaci s jedním z nosičů. Mladý kluk, odhadujeme ho s Alicí tak na 14 let, nese obrovský náklad. On a já putujeme zhruba stejnou rychlostí a potkáváme se na každé čautara. Kluk je hrozně stydlivý a chvílemi je asi jako mezi mlýnskými kameny. Nepálské vychování vyžaduje uctivost ke starším, ale jeho stydlivost mu to současně nedovolí. Za ty dva dny se mi pouze podaří zjistit, že se jmenuje Ganeš, toto je jeho první trek jako nosič. Práci mu zajistil jeho strýc, který je jedním z průvodců větší skupiny.

Jdeme do čajovny a dělám s Purnou další lekci angličtiny. Soustřeďuju se na lekci a tak si ani nevšímám, že mě postupně obklopují nosiči. Potichu si k nám postupně přisedávali a poslouchají, Ganeš s nimi. Když s Purnou skončíme, Ganeš se mě nesměle ptá, jestli se na učebnici smí podívat. Příběhy jsou zpočátku jednoduché, ke konci čím dál těžší. Úplně na konci jsou dvě řecké legendy. Ganeš se ptá, jestli smí se mnou číst a volí ke čtení právě ty legendy. Pak jdu do šoku já, protože Ganeš čte úplně plynule, s velice slušnou

výslovností. Slovní zásobu má taky dobrou, ptá se na význam asi jen tří slov. Pak se dovídám, že mu je 18 let a studuje na akademii, na Nepál téměř elitní vzdělání. Ganeš tím nabral na sebejistotě a od té chvíle si se mnou povídá normálně.

Manang – aklimatizační den

Pomni, abys den sváteční světil, dnes je neděle. Spíme trochu déle, peru pár kousků oblečení, snídaně. Taky se s Alicí stěhujeme do nové části chaty, uvolnil se pokoj ve druhém poschodí. Máme nádherný výhled a vlastní záchod k tomu!

LUXUS!!!

V rámci aklimatizace na nadmořskou výšku si jdeme s Purnou pro požehnání k „ek sey rupia lama“ – ke storupiovému lámovi. Láma bydlí asi 350 výškových metrů nad Manangem. Po necelou hodinu stoupáme travnatým a pak kamenitým úbočím hory až pod skalní stěnu. Lámovi je 84 let, jeho manželce 81, požehnaný věk kdekoliv, v Nepálu úplně výjimečný.

Klečím před lámou na zemi, mezi námi je nízký stolek. Láma čte něco z nádherné obrovské staré knihy, pak mi na dlaň nalévá trošku nasládlé aromatické tekutiny a říká „khannus“ – abych to vypila. Na krk mi uvazuje proužek červené poloprůsvitné látky, mám to mít na krku přes průsmyk Thorong La, aby mě to chránilo. Říkám mu nepálsky, že bych chtěla ještě další dva, pro děti, a vysvětluju mu krátce, proč je chci. Pověsila bych je na průsmyku Thorong La na čorten.

Láma je ochotný mi požehnat další dva proužky. Chvilu to trvá, protože teď dělá trochu jiný a delší obřad. Jeho manželka nás s Purnou usazuje a přináší čaj. Nějak to na mě všechno doléhá a tečou mi slzy. Láмова manželka se mě ptá, jestli mám ještě další děti. Když říkám, že ne, brečí se mnou. Láma mi při předávání proužků něco říká, ale to je na mou nepálštinu příliš složité. Purna překládá. Říká mi, že až budu na vrcholu průsmyku přivazovat ty proužky na čorten, že nemám brečet, že o děti je dobře postaráno a jsou v dobrém místě, nemám o ně mít starost.

Od lámy je překrásný výhled dolů na Manang a protějšek údolí – průsmyk vedoucí k Tilicho Lake, Tilicho Peak, Gangapurnu s celým jejím ledopádem, prostě nádhera. Ledopád je přes noc pocukrovaný popraškem

čerstvého sněhu, teď vypadá čistě. Průsmyk k Tilicho Lake vypadá lákavě, ale je to na sedm hodin cesty, bohužel na to není čas. Fyzicky i psychicky se cítím dobře, nic mě nebolí, jídlo a spánek také v pořádku. Na nespavost si tady stěžuje hodně lidí. Po čtvrté hodině odpoledne už nepiju černý čaj, protože Nepálci ho dělají hodně silný. Přivezla jsem si kamilky, objednávám si jen horkou vodu a dělám si čaj sama. Překvapuje mě, že tady bylinkové čaje neznají. Nabízím ostatním klukům taky po hrnku a sušené hovězí k tomu, všichni si pochvalují.

Později nad hrnkem čaje říkám Purnovi, že se mi nelíbí, že mi pořád říká „madam“. Při prvním setkání v Káthmándú jsem mu byla představená jménem. Liba je pro něho jednoduché vyslovit a je úplně v pořádku mi tak říkat. Purna se tváří tak nešťastně, až je mi ho líto. Nakonec mi říká: „Madam, to nemůžu udělat.“ Teď jsem z toho na větví zase já, ptám se, proč. Purna tomu nasazuje korunu odpovědí: „Ale, když vy jste, madam, tak stará.“ Konstatuju, že se zahrabává čím dál hlouběji, i když smysl této fráze mu určitě uniká. Pak mu říkám, ať teda něco vymyslí, ale „madam“ že to nebude.

V nepálštině je zajímavý systém oslovení. Vše záleží na věku osloveného a věku oslovovaného. Když oslovuju muže mírně staršího než já, použiju titulu „starší bratře“, mírně mladšího „mladší bratře“, o hodně staršího „otče“. Stejně tak i pro ženy – „mladší sestra“, „starší sestra“, „matka“.

Purna navrhuje „aama“ – matka. To mi nesedí, to privilegium měly pouze mé děti. Tak sama navrhuju „didi“ – starší sestra. Purna se zamyslí a pak řekne, že to by šlo. Následuje další překvapení, zajímavý společenský protokol. Purna sepne ruce, ukloní se a říká: „Namaste, didi.“ Mně naštěstí zapálilo, co se ode mě očekává, tak spínám ruce a s úklonou říkám: „Namaste, bhai.“ Doslova: „Zdravím bohy v tobě, mladší bratře.“ Tímto rituálem se konečně a definitivně zbavuju „madam“ a jsem „didi“!!!

U večere s Alicí a Indrou dávám k dobru Purnův výrok „Ale, když vy jste, madam, tak stará“. Indrovi nejdřív padá čelist a pak se může umlátit smíchy. Pak uděluje Purnovi lekci společenských pravidel. Klade mu na srdce pravidlo číslo jedna: I kdyby bylo ženě sedmdesát, nikdy jí nesmí říct, že je stará. Purna je z toho zase celý nešťastný, ale všichni se v dobré náladě smějeme a tak ví, že mu je odpuštěno.

Ráno vyrazíme na cestu o něco později než obvykle. Purna ráno rozhoduje, že přebalíme batohy. On vezme všechny těžké věci, já ty objemné.

Neprotestuju. Jednak cítím, jak do kopce zpomaluju a těžký náklad může taky urychlit vyvolání výškové nemoci. Raději bych problémům předešla.

Na okraji vesnice ještě kupuju u stánku dva stejné tibetské náramky, jeden pro sebe, druhý pro sestru. Purna hned žertuje s Nepálkou a smlouvá o cenu. Drobounká Nepálka po mně pořád pokukuje, ale hned očima zase uhne. Párkrát ji přistihnu a už to nemůže zamaskovat. Nakonec jí to nedá, přijde ke mně a začíná mi ohmatávat ruce a předloktí. Pak povídá Purnovi, že jsou opravdické a že tak silné ruce ještě neviděla. Purna se směje, že ví. Cestou dolů do Tadi Pokhari Purna občas správně neodhadl, kdy je třeba vylézt nahoru na jílovou hráz rýžoviště a zůstal trčet dole v blátě. Sám se nahoru po slizkém jílu nemohl dostat, tak jsem mu shora podala ruku a vytáhla ho sakumprásk i s batohem. Ale musím jí přidat vysvětlení, že jsem masérka, protože drobounké Nepálce to pořád nejde na rozum.

Pokračujeme dál do Letdar. Zastavujeme se na hřebeni s čortenem s imponantním výhledem na vrcholy Východní a Západní Čulu (Chulu West a Chulu East). Je pořád krásný den a Nepálci nikdy nemají daleko k písničce.

Spíme s Alicí, jako když nás do vody hodí, Indra s Purnou nás musí budit. Máme obě trochu oteklé obličejce, pravděpodobně se ukazuje těch 4200 metrů, ale jinak se cítíme v pořádku. V maličké čajovně je takový chaos, že naději na snídani vzdáváme, objednáváme jen čaj a k němu máme energetickou tyčinku z vlastních zásob.

Vyrážíme nahoru. Nadmořská výška definitivně ubírá na mé rychlosti, také krajina kolem už je kompletně vysokohorská. Svítí slunce, fouká mírný vánek a sem tam poletuje nějaká sněhová vločka. Jdeme pořád nahoru, asi po hodině a čtvrt se zastavujeme u malé chatrče na čaj. Slunce mizí za mraky a sněhových vloček přibývá. Namačkáme se všichni na lavici obkročmo a vzájemně se zahříváme. Děním se s Purnou o tyčinku. Začíná sněžit čím dál hustěji. Ukazuje se, že Ganeš nemá vůbec žádné rukavice, dávám mu svůj náhradní pár, ale jsou jen tenké. Alice mu dává pár rukavic trošku větších, může si je natáhnout přes ty moje.

Jdeme dál k Thorong Phedi, chodník začíná klouzat. Udané nadmořské výšky klamou. Thorong Phedi by nebyl ani daleko, ani vysoko, kdyby někdo postavil most. Dělí nás hluboké údolí, Thorong Phedi je vysoko na druhé straně řeky. Chodník dolů k řece je pořádně strmý, sestup je v kluzkém sněhu dost nepříjemný. Výstup na druhé straně není o nic lepší. Alice je s Indrou

dost pozadu a Purna jí pomáhá taky, já putuju s Ganešem. Ganeš má mizerné boty, ve sněhu a s těžkým nákladem mu to klouže, stoupáme pomalu. Dávám mu moji tyčku a jdu těsně za ním. Jakmile začne klouzat zpátky dolů, vrazím mu za patu svoji pohorku a zastavím ho, ať nespadne. Tak se ploužíme nahoru, kde můžeme, tam odpočíváme. Ganeš se mě ptá, jestli je to pravda, že je mi opravdu padesát. Já jsem mu to neřekla, musel se ptát Purny. Potvrzuju mu to a on mi na to překvapeně říká: „Ale to je stejně jako mojí babičce!“ Nejde mu to do hlavy, ani jemu nezapadám do nepálských norem.

Přicházíme k Thorong Phedi Base Camp. Připomíná Teryho chatu v Tatrách, jen ta nadmořská výška je trochu jiná. Kamenná chata je stará, natřískaná k prasknutí, není skoro ani kde stát. Po chvíli se nám podaří urvat pár špalků na sezení, pijeme čaj, ale stejně je nám zima. Povídáme si s klukem z Walesu. Při řeči se zjistí, že on i jeho otec běželi Mt. Everest Marathon a že Purna se s jeho otcem zná! Svět začíná být podezřele malý.

Uvnitř v kamenné chatce, kde spíme, jsou sotva dva stupně, venku stále sněží. Alice a já máme pěnovku na malých dřevěných palandách, naši průvodci spí na podlaze pod pochybnými dekami. Podlaha je vlastně jen pár prken na holé zemi a sem tam prkno chybí. Alice a já lezeme do spacáků v péřovkách. Purna péřovku nemá, dávám mu mou šálu na krk, pořádnou čepici a goretexovou větrovku, ať má aspoň o jednu vrstvu oblečení víc. Na mytí zapomeň, to bude muset pár dnů počkat.

Venku to vypadá, že se vyjasňuje, ale po nějakých dvaceti minutách sněží znova. Do chaty doráží skupinka Japonců, přišli z průsmyku v opačném směru a hlásí, že podmínky nahoře jsou ještě pořád dobré. Sněhu nám snad nenapadne moc, jinak by se průsmyk stal neprůchodným.

Naše místnůstka vyhlíží jako cikánský tábor – my s Alicí na palandách, kluci na zemi, mezi tím čtyři batohy a není kam šlápnout. Začínám cítit tlak v hlavě zezadu od krku, s postupem času se to rozlézá do celé hlavy. Je mi jasné, že začíná problém a že by se teď nedoporučovalo tvrdě usnout. Asi v jedenáct vstávám a jdu se projít ven, jestli to povolí. Pořád sněží, pár kluků venku zvrací do závěje. No, tak zle na tom ještě nejsem. Tlak v hlavě ale nepovoluje, spíš naopak. Docházím k závěru, že musím sejít dolů k řece, je to zhruba 250 výškových metrů. Budím Purnu, bereme baterku a jdeme dolů. Sedíme nějakou dobu dole u řeky, zdála se mi to jen chvíle, ale Purna říká, že je dvě hodiny ráno. Jemu začíná být zima. Mně tlak v hlavě povoluje, ale zase ještě ne natolik, abych se mohla vrátit zpátky nahoru. Purna má nápad.

Vede mě ke staré chatě u řeky. Viděla jsem ji dřív, myslela jsem, že je opuštěná, vypadala zchátrale. Údajně ji používají jen pro nosiče. Zkoušíme po tmě několikately dveře, je to skoro strašidelný pocit. Jedny dveře konečně se skřípáním povolují, uvnitř spí asi osm nosičů. Jeden mi uvolňuje kousek místa na palandě, Purna mi jde obětavě zpět nahoru pro spacák a přináší mi ho dolů. Mezitím pár nosičů vstává, je kolem třetí ráno. Purna od nich pro mě vyžebřá hrnek čaje, pak se vrací nahoru, spát. Domlouváme se, že pro mě kolem šesté ráno přijde.

Polosedím, pololežím ve spacáku na palandě, vmáčknutá do rohu, ať se mám o co opřít. Chvillemi podřimuju, ale dávám pozor, abych neusnula tvrdě. Ráno je hlava úplně v pořádku, tělo se s výškou srovnalo perfektně. Purna pro mě přichází, jak slíbil, dáváme si po hrnku čaje. Dědek z noclehárny je nehorázně nevrlý a říká si o 140 rupií za nocleh a čaj. Nemám náladu se s ním hádat, peníze mu dává Purna, protože u sebe nic nemám.

Z Thorong Phedi Base Camp do Thorong Phedi High Camp (5117 m)

Jdeme zpět těch 250 výškových metrů nahoru do Base Camp. Většina lidí, včetně Alice, už vyrazila na průsmyk. My taky balíme náš cikánský tábor a jdeme nahoru do Thorong Phedi High Camp. Překračujeme čáru pěti tisíců metrů, celkově dnes nabíráme asi 650 metrů. Jde to, ale po třech až pěti krocích se musím zastavit a nadechnout, dohnat kyslík. Zdá se, že je úplně všechno v pořádku, vyrazím, udělám pár kroků a dál to prostě nejde, musím se zastavit a znova a znova se nadechnout. Přitom mě ale nic nebolí, chce to jen trochu kyslíku. A tak to jde po celé dvě hodiny. Tady se ukazuje ten rozdíl – Purna prostě jde pomalu pořád dál a zastavovat by se nemusel, jenže musí čekat na mě. Jinak se ale cítím v pořádku, žádná nevolnost ani bolesti hlavy.

Horní chata je nová, moc pěkná, ale zrovna tak studená jako předešlá. Cítím se úplně v pořádku, ale Purna doporučuje zůstat jednu noc tady a rozhodně se staví proti tomu, pokračovat nahoru. Tím, že jsme začali až zezdola od řeky, je už na překročení průsmyku trochu pozdě i časově. Do průsmyku jsou to ještě další tři hodiny, pořád sněží, a dolů do Muktinath opět další tři hodiny. V šest večer je tma jako v pytli, jednoduchá matematika rozhoduje,

že zůstáváme, kde jsme. Na jednu stranu jsem tomu ráda, mám ještě dost denního světla na fotky a na vychutnání té opravdické vysokohorské atmosféry. Šplhám se kolem po morénách, kolem samá divoká a drsná krása, tady je člověk malinký jak mravenec. Nejde ale z té velikosti strach, mám pocit radosti a žasnu nad tou krásou. Zároveň mám pocit vděčnosti, že mi něco takového bylo dopřáno. Sněhový poprašek jen zvýrazňuje zvrásněnost terénu, o něco výše nad námi je už věčný sníh a led. Pak mi to začíná být divně povědomé, jako bych tady už někdy byla.

Píše se rok 1996. Od smrti dětí uplynulo deset let. Navenek se zdá být všechno v pořádku. Vedu masážní kliniku, trénuju a závodím v triatlonu, úspěšně jsem dokončila závod na vzdálenost polovičního Železného muže, fyzicky se cítím výborně. Neustále mě ale trápí hrůzné sny a nevím, co s nimi. Nezávisle na sobě se ze dvou různých zdrojů dovídám o jednom šamanovi, který dělá léčbu indiánským způsobem. Slyšet o něm dvakrát a od dvou různých lidí, kteří se vzájemně neznají, není náhoda a rozhoduju se, že ho navštívím.

Sedím u šamana na zemi na buvolí kůži. Vysvětluje mi, že Indiáni věří, že když se něco špatného někomu stane, zlí duchové tomu člověku ukradnou kousek jeho duše a odnesou ho do podzemí. Čím větší škoda, nebo křivda, tím větší kus duše chybí. Ten člověk je pak poškozený, není kompletní a nemůže se hojit. Za obřadu šaman jde po podzemí a kousky duše přinese zpět. Pak je na každém, aby se rozhodl, jestli je chce nazpátek, nebo ne.

Šaman zapaluje spletenec trávy sweetgrass, tomkovice vonné (zubří tráva, hierochloe odorata) a orlím perem rozptyluje kouř do všech koutů místnosti, aby se pročistila od špatných vlivů. Také orlím perem čistí sebe a pak mě. Začíná rukou bít na indiánský bubínek potažený kůží. Já mám jen za úkol se soustředit a jinak nedělat nic.

První, co se mi zjeví, je vysokohorská krajina. Sedím sama na kamenitém svahu, vlevo ode mě se tyčí vysoká hora. Na jejím úpatí je černý otvor do jeskyně, já sedím nedaleko od ní. Vzduch je čistý a chladný, samota je příjemná a vše kolem je mírumilovné. Sedím čelem k ledovcovému poli. Vidím, že se vysoko v ledovci něco pohybuje. Přes ledovou pláň běží sněžný levhart, někde směrem k jeho doupěti, které se jeví jako tmavá díra v ledu.

Potom se krajina mění. Připomíná krajinu kolem západního pobřeží Britské Kolumbie. Jsem v hustém vlhkém lese, je ticho, vše je pokryto bohatou zelení

a vysokým měkkým mechem. Stoupá pára a kolem vrcholků stromů se sráží na mlžný opar. Mám dojem, že mě něco sleduje, ale nevidím to, zůstává jen ten pocit. Nejde z toho ale strach, je to spíše jako že mě to jen pozoruje.

Pak se obraz mění zpět na původní vysokohorskou krajinu.

Když šaman zarachotí indiánským chrastítkem, málem z buvolí kůže nadskočím. Je mi hrozná zima a také slyším, jak na mě zlostně vrčí nějaká šelma. Přepadává mě strach.

Šamanova vize se odehrávala někde v savaně, na planinách Afriky. Byl na vysokém travnatém hřebenu s širokým údolím pod ním. Na hřebenu byly shromážděné všelijaké kočkovité šelmy – lvi, tygři, gepardi, rysi a pumy a dole se pásly srny, gazely, antilopy a kudu. Šelmy si mezi sebou povídaly: „Není to zajímavé, všechna ta zvířata dole mají tak úžasnou schopnost rychle běžet, ale používají ji jen tehdy, když jsou v životu hrozcím nebezpečí.“ Pak viděl geparda běžet přes savanu samotného.

To se zjevila má „power animals“, zvířata, která mi byla dána do vínku při narození. Do určité míry se ztotožňují s charakteristikou člověka. Kočkovité šelmy jsou silné, rychlé a chytré, ale nejednají unáhleně. Také i jen třeba obyčejná kočka doma dá najevo, co si přeje. Někdy je samotář, a někdy je ráda kolem lidí, ale volí si ona sama, co kdy chce. Tak je to i se mnou.

Vidina vysokohorské krajiny říká, že to je místo, kde se má duše hojí. Také se k tomu má vidina vrátila ještě podruhé, to je význačné. Krajina kolem pobřeží Britské Kolumbie je domovem pantera. To byl on, který mě sledoval lesem, ale neublížil mi, naopak, byl tam na ochranu. Vše zapadá do sebe, i panter, i sněžný levhart.

Šaman měl ještě jednu vidinu. Bylo mi jedenáct, mám vlasy sepnuté do culíků a viděl mě, jak běžím přes louku. Utíkám co mi síly stačí od něčeho pryč a on ví, že se mi v té době stalo nějaké podstatné zranění duše.

Co to bylo, je mi jasné okamžitě a ihned se přenáším do situace. Jsem nemocná a doma ze školy. Tatka někdy dělal na směny a je to dopoledne doma také. Jsme sami. Tatka mi říká, že jsem si asi všimla, že věci mezi ním a mamkou nejsou dobré a že to vypadá, že se bude muset odstěhovat. Začínám brečet, ale říká mi, ať nebrečím, že nás se sestrou má pořád stejně rád. Strašně si přeju,

aby ten rozchod nebyla pravda a nic se nezměnilo, ale v duchu vím, že to tak nebude a mám strach.

Říkám šamanovi, že s těmi zvířaty to je zajímavé. Když byl Pavlíček maličký, jako hračku jsem mu koupila plyšového tygříka. Šaman se zarazí a odpovídá, že ze všech hraček k výběru je tygr opravdu neobvyklá volba. Říkám si, že tygra vytáhnu ven z krabice a nechám ho v noci vedle sebe. Cestou domů se najednou ozve Elunčin hlas: „Mami, jestli chceš, můžeš si vzít i mého růžového slonečka.“ Takže vytahuju z krabice obě hračky a roky s nimi spím.

Do čajovny se vracím v úplně jiném rozpoložení mysli. Cítím se jako osvobozená od břemena, lehčeji.

Spíme dohromady se dvěma Italy a jejich průvodcem, všichni tři jsou prima kluci. Zaplatit pámbu za péřovku, bez ní by byla noc nepříjemná. Cítím se v pořádku, hlava i žaludek nadále bez problémů, spím taky dobře. Tělo se s prvním křtem nadmořské výšky vyrovnalo dobře, aklimatizace je úspěšná.

Přechod průsmyku Thorong La do Muktinath

Vstáváme ve 4.30, vyrážíme v pět. V čajovně je nervózní chaos a naděje na snídani ani vzdálená. Purna ukradl z termosky v kuchyni dva hrnky horké vody a rozčílil tím kuchaře. K horké vodě přikusujeme čokoládu, on si to už žaludek nějak přebere a třeba z toho udělá kakao.

Venku je ještě tma, je něco málo po páté. Na hlavě mám čelovku, Purna má baterku. V té výšce se čelovka zdá být hrozně těžká, bolí mě z ní krk. Sli-máčím tempem se vytrvale ploužím nahoru, přes několik falešných vrcholů. Terén už, naštěstí, není tak strmý, jako včera. Zato přes noc přibylo sněhu, je nám po kolena. Asi v půli cesty nahoru je kamenná chatrč a chlapík tam prodává čaj. Dělíme se s Purnou o jeden hrníček, děda to odměřuje jak šafránu. Po necelých dvou hodinách se tma mění na šero a za chvíli je bílý den. Následuje další falešný vrchol, ale příští už je ten opravdový a najednou jsme na nejvyšším bodu treku, průsmyku Thorong La, 5416 metrů nad mořem.

Annapurna, bohyně hojnosti, je k nám štedrá. Sněhové mraky jsou pryč, vyjasnilo se a máme v tom oslnivě třpytivém křišťálu výhled na obě strany.

Zasloužená odměna za tu práci tam dojít, lepší to ani nemohlo být. Nahoře si dáváme další čaj, tentokrát máme každý plný hrnek. Purna je nervózní, že bychom v té výšce neměli zůstat moc dlouho. Ale cítím se kompletně zdravě a dolů se mi nechce, chci si tu nádheru vychutnat. Na čortenu k modlitebním vlajkám přivazuju dva červené posvěcené proužky od lámy, za děti. Jsme na 5416 metrech, blíž k nebi se asi nikdy zaživa nedostanu. Sníh je zá-

Výstup na Thorong La, 5.20 ráno

řivě bílý, obloha tak modrá, že modřejší snad ani neexistuje, k tomu se lehce třepotají pestrobarevné modlitební vlajky, vypadá to v těch slunečních paprscích vesele. A tak nakonec to je tak, jak řekl láma v Manangu, že si nahoře nemám dělat starosti a nemám být smutná. Tíha obav jakoby ze mne spadla, jsem obklopená nepopsatelnou nádherou, jsem na nejvyšším bodě cesty živá a zdravá, děti jsou v mysli se mnou a v duši mám smír.

I tomuto výhledu musí být konec, přece jen musíme dolů. Svah na druhou stranu je daleko prudší. Asi po dvě a půl hodiny padáme všichni ve sněhu na zadky a batohy, bruslíme po botách, často sebou někdo švihne pořádně, včetně mě. Je mi líto nosičů, většinou mají mizerné boty a s obrovskými

Průsmyk Thorong La 5416 m

náklady jim to klouže tak, že se vůbec nedokážou postavit na nohy. Za tuto krátkou dobu ztrácíme 1600 metrů nadmořské výšky, je to padák. Taky začínám mít pořádný hlad, a to se mnou není řeč. Nepálci můžou jít hladoví celý den, ale to já nevydržím. Protestuju a zastavujeme na chvíli si aspoň přežvýkat kousek sušeného hovězího. Říkám Purnovi, že bílí lidé hladoví chodit neumějí.

Na této straně hor je o poznání tepleji, sníh je mokrá a tím více to klouže. Teď už je mi jasné, proč v průvodci nedoporučují jít opačným směrem. Sněhu ubývá, ale zato máme na chodníku více bláta, tak si jeden nevybere. Nakonec se i to bláto ztratí a dole už je vidět Muktinath. Muktinath je jedno z nejposvátnějších míst Nepálu, jak pro hinduisty, tak pro buddhisty, a vyhlášené poutní místo. Dokonce u Muktinath postavili přistávací plochu pro helikoptéry, aby nepálská královská rodina mohla místo navštívit v pohodlí a nemusela putovat na hřbetě osla nebo koně.

Muktinath je dost velká vesnice. Jdeme kolem chrámů dolů, zhruba do centra. Je docela rušno a je nutno sehnat ubytování. Zůstáváme v čajovně se jménem „Severní pól“, což v těchto končinách nedává smysl, ale budiž tak. Dostávám asi poslední postel, sdílím pokoj s jednou neurvalou Němkou a se zdvořilým a příjemným Japoncem. Sprcha ještě není úplně ledová, vše v pořádku.

Mám s sebou dopis od známé, který nesu celou cestu z Kanady a dotaci asi 4700 rupií, na Nepál obrovská suma. Peníze jsou pro výrobní družstvo tkadlen, tkají šály z jačí vlny a prodávají to turistům. Jdeme s Purnou hledat tu paní, které to mám předat. Ptáme se v domě na náměstí a chlapík nás posílá do domu přesně naproti. Blíž jsme se snad strefit nemohli. Paní není doma, mluvíme s její dcerou a malým chlapcem, prý bude doma tak za dvě hodiny. Ale jsme pozvaní dovnitř a dcera nám dělá sladký čaj s mlékem. Purna se ptá, kde je záchod, ona mu povídá, že vzadu za domem. To mi nejde do hlavy, dům je v podstatě zadní stěnou připlácnutý na skálu. Jak „za domem“ mi není jasné. Purna jde ven před barák, po žebříku leze nahoru na střechu a přes střechu dozadu za barák. Je to jako nepálský Štramberg, tam se taky jde z přední ulice do domku a ze zadní ulice na půdu. Ještě že Purna nebyl v tísní a nebyla tma.

Když se opřu loktem o stůl, loket pěkně bolí. Dodatečně shledávám, že začíná otékat a mám pořádnou modřinu. To jak jsem sebou třískla ve sněhu cestou dolů. Bude trvat měsíc, než loket přestane bolet.

Později nás přichází nějaká starší paní hledat do čajovny. Je s vnukem a dítě poznávám, jdeme s nimi zpět domů, následuje další kotel sladkého čaje. Předávám jí obálku s dopisem a fotkami z Calgary a druhou obálku s penězi. Ve stovkách je 4700 rupií dost hrubý balík. Paní otvírá obálku, podívá se nevěřícně na tu spoustu peněz a pak zase obálku zavře. Políbí obálku, přiloží si ji na čelo a pak se mi až k zemi hluboce ukloní. Doufám, že se mi podaří udržet normální vzezření, ale uvnitř propadám stejné panice, jako u řeky Darundi. Nenapadá mě nic lepšího, než se uklonit taky, snad bylo protokolu učiněno zadost. Naštěstí Nepálci jsou vůči cizincům dost shovívaví, berou nás jako křováky, kteří nemají slušné vychování. Dávám jim také dva balíčky mýdel a šampónů, to zjevně dělá radost. Dcera přichází později večer do čajovny a přináší dva dopisy k předání v Calgary. Ještě u nich v domě jsem koupila dvě šály z jačí vlny, dcera přináší do čajovny ještě další šálu a korálky jako dárky pro jejich známou, tkadlenou z Calgary, která ty peníze poslala.

Odpoledne s Purnou navštívujeme chrámy nad Muktinath. Já do hinduistického chrámu coby „nedotknutelná“ dovnitř nesmím, ale smím jít kolem sto osmi pramenů, co vytékají ze zdi. Podle jejich víry mají očištný účinek. Setkáváme se tam znova se dvěma Italy a jejich průvodcem. Paolo a Miguel jsou taky rádi, že průsmyk mají bez problémů za sebou. Jejich průvodce je hinduista, ten si jde dovnitř do chrámu pro požehnání a pak mi venku dává znamení „tika“ na čelo. Jeden mnich sedí venku na kamenech a čte v hrozně velké posvátné knize, přečíst ji prý trvá nějaké čtyři měsíce.

Jdeme s Purnou do buddhistického chrámu vedle, tam se jeden cítí více jako doma. Ženě uvnitř je úplně jedno, jakého jsme vyznání, je vítán kdokoli. Zapaluju čtyři olejové lampičky, za děti a za rodiče a nechávám příspěvek. Paní nás vede vedle se podívat do posvátné jeskyňky, kde na hladině vody jezírka hoří modrý plamen. Je to přírodní úkaz, zemní plyn uniká vodou nahoru a plamínek tančí po hladině. Pro buddhisty to představuje posvátné symbolické spojení země, vody, ohně a vzduchu.

Máme před Alicí o den předstih, protože se rozhodla udělat okliku a jít do Kagbeni. Náš plán je pokračovat přes Jomsom do Marpha. Mám ale nějaké její věci a ona má zase něco mého, navíc nemám její adresu do Vancouveru. Rozhodujeme s Purnou, že Purna nasadí nepálské (= ostřejší) tempo a vezme to oklikou přes Kagbeni, já půjdu sama přímo do Jomsom a tam se zhruba nějak kolem poledne setkáme. Purnovi zacházka nevádí, Alice se mu

líbí a rád by její adresu taky. Alice je kanadská Číňanka, ale Nepálci ji často považují za domorodce, vypadá jako by byla z místního kmene Gurung. Ať tak nebo tak, je to pěkná holka v jakékoliv rase.

Vydáváme se na cestu kolem sedmé ráno, já putuju samostatně do Jomsom. Po hodině mě dohoní dva Nepálci, oblečení dost pěkně a po evropsku. Jeden z nich na mě spustí téměř perfektní angličtinou a nikoliv nepálskou verzí angličtiny. Jeho matka studovala v USA a od malička ho nutila mluvit anglicky. Jako dítě prý to neměl rád, teď je jí za to vděčný. Nepálci jdou také do Jomsom, ale cestují polehku. Já s batohem jednak nestačím jejich tempu a také chci fotit, dole pod vesnicí Jharkot je zajímavé údolí. Loučíme se, a zase jdu sama.

V Ekleibhatti si kupuju dvě jablka. Předě mnou ve frontě si kupují jablka i nosiči a vím, že platili za jablko dvě rupie. Babka mi zvedá cenu na „turistickou“, pět rupií za jablko, ale nepálsky se ohradím, že nosiči platili jen dvě. Babka byla přistižená na místě činu a je u toho trochu nevrlá. Zato nosiči se pochechtávají. Při krátkém odpočinku u čautara jim nejde do hlavy, že tam jsem sama, bílá, a mluvím nepálsky. Stíhám jim něco nepálsky odpovědět, ale pak raději pochoduju dál, dříve, než se provalí, že to s tou nepálsčinou není tak žhavé.

Do Jomsom dorážím kolem poledne. Část cesty byla únavná, škobrtání v řečišti řeky Kali Gandaki. Chodník se řídí stavem vody – voda nízká, jde se korytem, voda vysoká, je nutno se štrachat strmým úbočím nahoru. Jdu skrz vesnici a zjišťuji, že je docela veliká, téměř městečko a že bychom se taky nemuseli najít. Raději se vracím zpět ke vstupu do vesnice, do přehlednějšího terénu. Údolím protahuje pěkný víchr, ale současně je dost teplo, tak to celkem nevádí. Purna se objevuje necelé půl hodiny za mnou. Musel to pěkně švihat. Já jsem se taky neflákala a on šel delší trasu a s těžším batohem.

Jdeme skoro přes celou délku městečka, já pokukuju, kde bychom se mohli stavět na jídlo, ale Purna, že ne, že až dál. Teprve skoro na druhém konci zastavujeme v moc pěkné čajovně. Mají téměř evropský jídelníček. Dopřávám si špenátovou polívku, kuřecí řízek a dvě coca coly, všechno výborné. Z oken máme výhled na celý masív hřebenu Nilgiri a k Tilicho Peak. Touto cestou byla poprvé v roce 1950 zdolaná Annapurna, ale dnes již tudy expedice nechodí. Většinou používají přístup z jižní strany. Hřeben Nilgiri, vysoká bílá ledová hradba, je impozantní, ale také zastrašující a nepřístupný, nezavěšený tam nemá co pohledávat.

Během oběda také děláme rozhodnutí, že z časových důvodů budeme muset vynechat Dhaulagiri Icefall, protože nezapadá do časového rozpočtu. Na ledopád je nutný celý jeden den (deset hodin cesty), ale také bychom museli rozdělit jinak dny před a po, prostě to nezapadá. Když v Larjungu vidím, jaký je to šilený nástupový kopec, ani mi to není moc líto.

Venku na ulici se setkáváme s Paolo a Miguelem a jejich průvodcem. Ti tady končí, letí do Pokhary. My pokračujeme do Marpha. Marpha je pověstná svými jablky a meruňkami. Podstatná část úrody je přeměněná do tekutého stavu. Pálenka má grády, i pro našince odchovaného na slivovici to docela ujde.

Je to moc pěkná vesnice, ale není kde se ubytovat, všude je plno. Následující vesnice je Tukuche, Purna říká, že sotva půl hodiny cesty. Bez problémů, jdeme dál, je nějak kolem čtvrté hodiny odpoledne. Po hodině chůze začínám vyhlížet nějakou usedlost, ale kde nic, tu nic. Při další diskusi se zjišťuje malý detail – Purna neříkal půl hodiny, ale dvě a půl hodiny. Ty „dvě“ mi nějak unikly. Věci nabývají jiných rozměrů. Je mi jasné, že za světla nemáme nárok do Tukuche dojít. V himálajském měřítku, když něco vidíš a zdá se, že bys tam kamenem dohodil, zabere dojít tam nejmíň tři čtvrtě hodiny. Když to ještě ke všemu ani nevidíš, máš co dělat na dlouhou dobu. Šviháme svižným tempem, naštěstí většinou klesáme, ale civilizace pořád nikde žádná. Tak se domlouváme, že Purna bude upalovat napřed, a až někam dojde, zajistí nocleh a pak tam někde na mě počká.

Mám baterku, v jeho batohu je čelovka. Ještě že tu nejsou medvědi. Purna přeřadí rychlost na nepálské tempo a mizí. Jsem opět sama, tentokrát úplně. Být potmě v Himálaji je zajímavý pocit, nikde ani noha, ani světýlko. Sem tam v džungli praskne nějaká větvička, ale raději na to nemyslím a upaluju. Ono to Tukuche přece jen existuje, ale dorážím tam za naprosté tmy. Hned kousek před bránou se setkávám s Purnou, šel mi naproti. Jdeme zase přes celou vesnici, ale nakonec jsme u cíle. Pěkná čajovna, dokonce má vyhřívání pod stolem v jídelně, že je teplo na nohy. Konec jedenáctihodinového dne, z Muktinath do Tukuche na jeden záťah je dlouhý den i na Nepálce.

Zaspala jsem až do sedmi ráno, snídaně, vyrazíme v osm. Purna mi slíbujee, že do Ghansa bude dnes kratší den, ne jako včera. V poledne zastavujeme na oběd v Kalopani („černá voda“) v moc pěkném místě – kamenná terasa,

květiny, nádherný výhled. Vůbec následující tři dny jsou snad ty nejmalebnější z celé trasy.

Chodník sleduje řeku Kali Gandaki, která běsní hluboko dole v kaňonu. Po obou stranách se tyčí proti modré obloze osmitisícové hory, pokryté ledem. Nad námi je mohutné Dhaulagiri, na druhé straně řeky se tyčí všechny Annapurny. Jako kontrast k tomu je chodník lemovaný bujnou zelení a květinami a neschází snad žádná z barev.

Tenkrát to ještě nikdo netušil, ale dnes už to je historická trasa. V roce 2007, v době maoistického konfliktu, nepálská armáda potřebovala do této oblasti přístup a tak narychlo vystřelili do skal cestu. Místní lidé si naivně mysleli, že to je proto, aby jim usnadnili odvoz ovoce. Časem se cesta napůl rozpadla a dnes se dostane skrz ni jen traktor nebo motorka. Chodník teď vede jinou trasou, ale většina cizinců se tomuto úseku stejně vyhýbá a raději letí z Jomsom. To nádherné údolí Kali Gandaki, hluboké šest tisíc metrů a snad světový unikát, který měl být správně chráněn Unescem, je dnes zničené. Taktéž je dnes zkrácená trasa i na začátku treku. Silnice vede až do Chame a celý původní nádherný okruh vyhlíží jako amputovaný.

Purna se točí kolem děvčat v kuchyni, ten ví, kde se to počítá. Pár stolu vedle sedí skupina Japonců s jejich průvodcem. Ten přichází k mému stolu, trochu mě tím překvapuje, ale zvu ho, ať si přisedne. Říká, že mě slyšel objednávat si jídlo nepálsky a že ho to zaujalo, že většina turistů se neobtěžuje něco se naučit. Jako ta jeho skupina – umí pozdravit a poděkovat a tím to zhaslo. Na něj se obrátí anglicky, jen když něco potřebují, jinak ho ignorují a mezi sebou se baví výhradně japonsky. Tak to jde celé dny.

Průvodce mluví anglicky dobře a bavíme se o záludnostech nepálského jazyka. A je jich dost. Například vůbec nemají sloveso „mít“ a tak říct „mám hlad“, nebo „mám boty“ vůbec není jednoduché. Je nutno to opsat něčím jako že „mi se způsobil hlad“ a „ke mně boty jsou“ a podobné záhady. Dát to do minulého času, nebo do záporu jsou další gramatické kotrmelce. Také nepoužívají v mluveném jazyce „děkuju“. Všeobecně se předpokládá, že něco pro někoho dobrovolně z vlastní vůle udělat ti způsobilo potěšení, tudíž děkovat není třeba. Ale, pod vlivem cizinců, kteří jsou děkovat zvyklí, se i tahle tradice už mění.

Říkám průvodci, že každý jazyk v sobě vystihuje i kulturu i životní styl. Protože se snažím překládat z angličtiny do nepálského jazyka, uvědomuju si, jak často my to slovo „have“ – „mít“ – používáme a jak jsme vlastně tím pádem

materialisticky založený národ. Nepálci jsou chudí, nevlastní téměř nic, a tak slovo „mít“ není důležité. Vypravuju mu o našich prvních třech dnech, kdy jsme byli v odlehlých vesnicích a jak jsem si přála být neviditelná. Když jsem spočítala, co mám s sebou za vybavení v batohu a k tomu ještě peníze na útratu, tolik ti lidi nedají dohromady ani za celý život. Měla jsem z toho hrozný pocit viny. A že je mi jasné, že tamten „neviditelný“ Nepál je ten opravdický Nepál, ne ten, který vidíme na trekingové trase a v čajovnách. To, co je k dispozici na treku, už je zaměřené na turisty a většina Nepálců takový luxus v životě nevidí a nebude si to moci dovolit. Přesto si turisté stěžují na to či ono.

Průvodce mi říká, že mám pravdu, ale většina turistů o tom rozdílu mezi turistickým a skutečným Nepálem nemá ani tušení. Pak se omlouvá, že musí jít k jeho japonské skupině, ale moc nadšený není, je vidět, že by raději ještě strávil čas se mnou. Na závěr ještě od něho dostávám malou lekci nepálshtiny:

„I love you“ (mám tě rád) je „timilai maya garču“.

„I like you“ (líbíš se mi) je „malai timi man parčha“.

Výběrem vět mě poněkud zaskakuje. Ještě, že k tomu nedodal „madam, máte krásné tělo“.

Zanedlouho mám další překvapení. Cestou potkáváme nějakého nepálského průvodce, s úsměvem mě zdraví a ptá se, jak se cítím. Zapálí mi to až po chvílce. Pamatuje si mě z Thorong Phedi a ví o naší půlnoční eskapádě. Je rád, že jsem přes průsmyk neměla žádné potíže. Až mě dojme, že si mě vůbec pamatuje a má upřímný zájem na tom, jak se mi daří. Jsou to hodní lidé.

Kousek za Kalopani je další kontrolní stanice. Policajt se mě ptá, odkud jsme vyšli, říkám, že z Gorkha. Hledí na mě dost divně a opakuje otázku znova, myslí si, že mu nerozumím. Znova říkám, že z Gorkha. Teprve pak mu dochází, že jsme opravdu začali v Gorkha a kroutí nad tím hlavou. Je to kus cesty i na nepálské poměry.

Cestou se při řeči Purny ptám, že kdyby měl na vybranou a kdybychom předstírali, že je cokoliv možné, co by si nejvíce přál, co by chtěl mít, nebo čím by chtěl být. Purna se na mě dívá dost divně a pak mi říká, že nemá smysl o takových věcech mluvit, když se to stejně nikdy nestane. Snažím se ho navést na myšlenku, že není na škodu mít sen anebo dlouhodobější plán do budoucna. Kdyby se na to díval z toho hlediska, v jaké situaci by chtěl výhledově být třeba za pět let? Pak ale dostávám koňskou dávku reality já.

Purna mi odpovídá: „Didi, ty to pořád nechápeš. V Nepálu jsou věci jinak. Většina chudých Nepálců se snaží o to, aby měli snídani a večeři. Jestli v ten den měli i oběd, tak to byl dobrý den.“

Jdeme mlčky. Teprve po téhle studené sprše si plně uvědomuju, jak ubíjející a vyčerpávající musí být takový každodenní zápas o holou existenci. O tom my nemáme ani tušení. I ten takzvaně „chudý“ člověk v našem civilizovaném světě se má proti chudému Nepálci královsky. Pořád má zaručenou střechu nad hlavou, základní potraviny, základní lékařskou péči i školu pro děti. O tom se lidem tady ani nezdá. Co dostávají „chudí“ lidé v civilizovaných zemích na sociální podpoře, je pro ně tady nepředstavitelný luxus.

Jako následek této diskuse po návratu domů vyklízím suterén a dělám generální čistku. Zbavuju se mnoha věcí, které nezbytně nepotřebuju. Něco prodám, něco dám, něco vyhodím, protože to jsou všechno věci, které jen zabírají prostor a ubírají mentální energii, jsou jen nepotřebné břemeno. Jestli něco sedí v krabici ve sklepe a dva roky mi ty věci nechyběly, tak je asi nepotřebuju.

V Ghansa sdílíme pokoj se dvěma Američany, docela dobří kluci. Také je tam skupina Němců, jsou příjemní a je s nimi legrace. U stolu v jídelně rozepisuju pro Purnu násobilku a vysvětluju mu, jak to funguje. Toto počínání je přímý následek dnešní diskuse cestou.

Začalo to tak, že mi Purna říkal, že dělal průvodce jednomu Holanďanovi a ten byl na něho taky moc hodný a mimo jiné ho začal učit matematice. To mě zaujalo a ptala jsem se ho, co ho učil. Prý sčítat a odčítat. Počty do dvaceti mu celkem šly, tak Purnu trápím s úkoly jako $35 + 17$ a podobně. Na 100 procent to nebylo, ale v podstatě to ušlo. Pak jsem se ho ptala, jestli ho Holanďan taky učil násobit. Purna trochu váhavě odpověděl, že si myslí, že ano. Odpověď to byla nejistá, ale bylo snadné se přesvědčit, jestli ano, nebo ne. Zeptala jsem se ho, kolik je 3×4 , Purna se mě zeptal, jestli to je sčítání, nebo odčítání – čímž mi odpověděl naprosto jasně.

Teď jsem ale na vážkách já, jak mu vysvětlit násobení. Nakonec mu říkám, že je to jako sčítání, ale přičítá se pořád totéž číslo. Pak tomu Purna nasadil korunu dotazem, na co vlastně to násobení potřebuje. Logický dotaz, ale jak mu zjednodušeně vysvětlit tu myriádu věcí, při kterých se bez násobení neobejde? Počítat čtvereční metry nebo objemy a trigonometrii mu

absolutně nic neřekne a nebude v tom vidět žádný praktický účel, musím na to nějak úplně jinak. Pak mě napadá mu říct, že to je jako matematická „zkratka“. Zkratkám Purnův průvodcovský mozek rozumí, vysvětlení se mu zamlouvá.

Jeden z Němců mě u stolu vidí rozepisovat celou násobilku a je zvědavý, proč to dělám. Vysvětluju mu situaci a pak se oba shodujeme na tom, že to, co my bereme jako úplně základní a samozřejmou znalost, v této zemi samozřejmostí není.

Výsledkem toho je, že následující dny Purnu cestou morduju násobilkou dvou a tří. Má, chudák, ze mě asi dodnes špatné sny.

Tatopani v překladu znamená „horká voda“, jsou tam horké přírodní prameny a podle bedekru to má být moc pěkné místo. Chodník vede přes pořádné grapy nahoru a dolů, v našem směru našťestí víc dolů. Překračujeme několik přítoků řeky Kali Gandaki, jeden z nich je docela dravá horská říčka. Nenápadně okukují, kam v tom kaňonu poplavu, až mě voda smete, moc slibně to zrovna nevypadá. Existují vzácné okamžiky, kdy je člověk rád, že má těžký batoh, tohle byl jeden z nich.

Klesáme na výšce a také vegetace se mění na definitivně subtropickou. Na polední přestávku se zastavujeme ve vesnici Dana, tam také máme první pohled na Annapurnu I, zatím z druhé strany. Základní tábor je přesně na k nám odvrácené straně hory. Paráda, je se na co těšit, Annapurna vypadá mohutně.

Tatopani je i podle Purny moc pěkné místo, říká, že tam všichni zůstávají a je těžko sehnat nocleh. Po jednom známém průvodci Purna už včera poslal zprávu, aby nám rezervovali pokoj v zahradním domku. Purna zná majitele i jeho manželku, je to francouzská doktorka, která se tam vdala. Oba jsou moc příjemní a čajovna je v překrásné zahradě. Jsme na 1190 metrech, ale navzdory tomu v zahradě jsou citroníky a pomerančovníky a poinsettia tu roste coby strom! Všude kolem kamenných teras jsou květiny, dole u řeky jsou horké prameny, na trhu je čerstvé ovoce, Himálaj kolem, prostě zemský ráj to pohled.

Najednou mě napadá, že jsem vlastně na DOVOLENÉ, že jsem už šestnáctý den na cestě a odpočinkový den by byl načase. Jsem rozhodnutá tam zůstat ještě další den, děj se co děj. Sedáme s Purnou nad mapou a časovým rozpočtem a nějakým způsobem z toho vymačkáváme další den. Život je

krásný! Za předpokladu, že se nic nepodělá, by to mělo vyjít. Jen do základního tábora Annapurny budeme muset zamakat a udělat trochu delší dny. Momentálně je mi to jedno, představa, že zítra budu sedět na fleku v rozkvetlé zahradě a pít čaj, vyhrává. Taky mě trochu škrábe v krku a ztrácím hlas, to je ještě pozůstatek Thorong La. Odpočinkový den se ukáže být jako dobré rozhodnutí, dalšího dne jsem ve stoprocentním pořádku. Odpoledne slyším na ulici nějaké lidi mluvit česky, dávám se s nimi do řeči. Byli u Tilicho Lake a jsou také nadšení.

Pak sedím na zahradě u stolu se slovinskými horolezci Matyášem a Vladem. Další horolezec z jejich výpravy dělá sólo prvovýstup na Dhaulagiri, čekají zprávy z hory. Matyáš má udělaných několik osmitisícovek, tenhle výstup organizuje a částečně i financuje přes jeho firmu. Oba jsou moc prima, nedělají se důležití. Matyáš mi říká, že udělat sedmitisícový vrchol by pro mě neměl být problém. Nevím. Dávám jim kamilkový čaj, oni mně zase jahodový s vanilkou a slovinský „triglavský“.

Večer se nám předvádí nádherný západ slunce nad Dhampus Peak, obraz se mění každou vteřinu a střídají se na něm snad všechny barvy na paletě.

Spím do osmi, pak snídaně, ležérně se máchám v horkých pramenech. Udělali dva bazény, jeden je hodně horký, druhý tak akorát, příjemný. Pak sedím u stolu v zahradě. Dopisuju si deník a z ničeho nic slyším: „Namaste, didi!“ Vedle mě stojí Indra, průvodce od Alice. Že jsme si dali jeden den oraz, dohonili nás. Alice jde pro dalšího kamaráda, Angličana, jmenuje se Peter. Zajímavý kluk, úplně klasický Brit – klidás, potichu pozoruje situaci a pak se správným anglickým humorem pronese nějaký komentář. Purna stráví noc s jeho známými, Alice se stěhuje ke mně do zahradního domku. Jsme obě rády, že se opět vidíme a můžeme si porovnat zážitky. Zítra půjdeme společně do Ghorepani („koňská voda“) a pak už opravdu jdeme každá svou cestou. Alice míří do Pokhary, já budu odbočovat přes další hřeben do základního tábora Annapurny.

V koupelně nás čeká překvapení v podobě pavouka obrovského jako dlaň. Alice udělá klasický ženský tah a skáče na postel, já se snažím vymyslet, jak se té havěti zbavit tak, abych se toho nemusela ani náhodou dotknout. V koupelně jsou na podlaze dlaždice a jsou poměrně chladné. Tak mě napadá, že na pavouka jednoduše překloupím vědro. Bude mu zima a bude mít tmu, snad nikam nepoleze. Strategie funguje a Alice slézá z postele.

Popis cesty do Ghorepani je jednoduchý. Při pohledu na nadmořské výšky to taky nevypadá na těžký den. Realita však je, že to je sedm hodin do kopce a nabíráme přes 1700 m výšky. Nejdřív musíme sestoupit na dno údolí, překročit řeku a pak okamžitě do kopce. Je nutno si zachovat smysl pro humor, kopec nebere konce. Jak ale nabíráme výšku, odměnou nám je nádherný výhled, celá Annapurna South (Jižní štít) je před námi a v plné kráse.

Na oběd zastavujeme v čajovně na kousku vodorovné louky, kolem nás květiny a miliónový výhled. Sedíme u jahodového čaje, Purna, Indra, Peter, Alice, další průvodce Hari a já. Ghorepani je ještě v nedohlednu. Děláme si s Alicí legraci, že Ghorepani prostě není, že Ghorepani zrušili. Ale když se dívám, co nesou nosiči, a co nesu já, nemám vůbec právo si stěžovat. Ghorepani nakonec přece jen existuje, ubytování je jednoduché, ale vzorně čisté. Okamžitě po západu slunce se silně ochlazuje, ale v jídelně jsou kamna. Plánujeme další den. Tradičně všichni chodí brzy ráno na kopec Poon Hill nad vesnicí, pozorovat východ slunce.

I z Ghorepani výhled bere dech. Dole hluboko pod námi je údolí řeky Kali Gandaki, přes údolí naproti je celý masív Dhaulagiri a Tukuče Peak. Dhaulagiri je odtud vidět líp než z Larjingu, to byl vrchol v mracích. O devadesát stupňů napravo je zase celý masív Annapuren, Gangapurna a Machhapuchre („Rybí ocas“).

V jídelně jde řeč, že lidé, kteří se odsud chystají do základního tábora, mají cestovat ve skupinách. Údajně na tomto úseku beze stopy zmizel nějaký Španěl. Peter se ptá, jestli by bylo v pořádku jít s Purnou a se mnou, ať necestuje sám. Stejnou cestou také míří mladí manželé z Berlína, Matthias a Nicole. Tak je nás pět, systém „bude nás víc, nebudeme se bát vlka nic“.

Ghorepani (2750 m), Poon Hill (3190 m), Ghorepani (2750 m), Deorali pass (3100 m), Tadopani (2595 m).

Poon Hill se ve 4.15 ráno jeví jako potvora kopec nad vesnicí – jakoby ta vesnice sama nebyla už dost vysoko. Hlavou se mi honí myšlenky o nesmyslnosti tohoto počínání. Brzké ranní hodiny nebyly nikdy mou oblíbenou částí dne. Podle mých biologických hodin je ještě noc a mozek nechce fungovat. Purna se mi ve tmě někde ztratil, ale místo něho se objevil jeho kamarád

Hari, tak putujeme spolu. Nahoře je zima a celkově je to legrační pohled. Je nás tam nahoře ve tmě dost a všichni čekáme jako na zjevení, co bude dál. Obloha se pozvolna začíná měnit z černé na oranžovou a Himálaj se vynořuje z nočního oparu a tmy – nejdříve osmitisícové vrcholy Dhaulagiri a Annapurny, pak Machapuchhre, pak ostatní hřebeny. Celé té nádheře vévodí masivní bílá pyramida Dhaulagiri a dělá krásný kontrast s černou temnotou údolí pod ní. Celý Poon Hill je ozářený do zlatova, objektivy cvakají a hlavně, otepluje se. Dolů už jdeme za denního světla. Hari to bere dolů domorodou zkratkou přes malý hřebínek a málem nás může klepnout pepka, první instinkt je sebou praštit na zem. Z ničeho nic je totiž přímo nad námi letadlo, sotva dvacet metrů nad našimi hlavami. Pilot z nás musel mít legraci, ale lítají tu jako kamikaze.

Dole v Ghorepani si dáváme snídani, pak balit a loučíme se s Alicí, ta už jde s Indrou do Pokhary. Naše malá mezinárodní skupina vyráží směrem na Chhomrong. Znamená to jít nejdřív přes průsmyk Deorali a pak nehorázný kopec dolů a opět nehorázný kopec zpět nahoru. Chodník vede skrz rododendronový les, jsou to obrovské staré stromy, všelijak pokřivené a pokryté mechem. Nejkrásněji je tady v březnu a dubnu, kdy celý ten les rozkvetne.

Končíme kolem čtvrté odpoledne v Tadopani („daleká voda“), no, opravdu se zdála být daleko.

Tadopani sedí na 2595 metrech, Chhomrong na 2170. Na papíře taková čísla slibují snadný den, ale mezi těmi dvěma body je řeka, tj. musíme dolů asi na 1700 metrů. Vyrážíme všichni dost brzy ráno. Opouštíme hlavní trasu a relativně málo používaným chodníkem přes džungli se budeme napojovat v Chhomrong na další hlavní trasu do základního tábora. V džungli je plno opic, poměrně velkých, a dělají pořádný randál. Všechno kolem je bujně zelené a zarostlé, stačilo by sejít z chodníku tak tři metry a už tě nikdo nevidí. Někde tady zmizel ten Španěl. Chodník je pěkně strmý a navíc je horko. Další kopec, pak úbočím docházíme do Chhomrong. Hned zkraje vesnice je dost pěkných čajoven, ale Purna nás vede dál, že tam to bude lepší. Má pravdu, čajovna je i s prostornou kamennou terasou a s výhledem, až se zatajuje dech. „Rybí ocas“ vypadá po plném dnu tvrdého pochodu pořád stejně, co by kamenem dohodil. Rozhodujeme s Purnou, že tady v Chhomrong necháme v úschově u chataře věci, které bezpodmínečně nepotřebujeme

a pocestujeme nalehko. Stejně se tudy musíme vracet zpět a je zbytečné brát s sebou všechno.

Večer jsme v jídelně svědky toho, jak jeden nadutý Němec buzeruje mladého chlapce, který pomáhá z kuchyně nosit jídlo. Chlap je podle mého názoru halasný neurvalý buran. Kluk nosí z kuchyně velké podnosy plné jídel, a vyvolává, co si kdo objednal. Podnos je samozřejmě těžký a špatně se balancuje, tak si ho opírá o roh stolu vedle Němce.

Němec začne hulákat, že jak si to představuje pokládat podnos na je h o roh stolu, na je h o prostor a před je h o manželku. Ta je těhotná a z výparů jídel se jí dělá špatně.

Chlapec je z toho útoku zaražený, ale zcela určitě nerozumí natolik anglicky, aby pochopil, co se tomu cizinci nelíbí a tak pokrčí rameny a pokračuje ve své práci. Ostatní lidé kolem stolu se dívají každý do svého talíře, mluví mezi sebou tlumenými hlasy, ale nikdo nezasahuje. Můj první instinkt je toho magora praštit, a druhý, jeho mladé ženě popřát upřímnou soustrast. Do hádky s ním se mi ale nechce. Nejsem si jistá, jestli by mě ostatní lidé kolem stolu podpořili. Nicole a Matthias, oba Němci, na sebe u stolu mluví anglicky. Nejenže s ním nechtějí mít nic společného, ale ani nechtějí přiznat, že patří k témuž národu. Nechávám to plout.

Až na toho pitomce je to den jak vystrížený z pohlednice a na přídavek funguje horká sprcha! Pokoj sdílím s Peterem, Purna spí někde na podlaze v kuchyni. Začíná být rušno, přicházejí nosiči od organizované skupiny.

Celá ta situace od večere mi nejde z mysli po několik dnů, nakonec to cestou prodiskutováváme s Peterem. Ukazuje se, že on už měl tuhle diskusi s Nicole a Matthiasem. Cítili se stejně, také chtěli neurvalého Němce uvést na správnou míru. Všichni ale měli stejné dilema, jestli pouštět se do konfrontace s takovým magorem stojí za to. Dnes vím, že jsme všichni udělali špatné rozhodnutí. Měli jsme se mladého Nepálce zastat a toho ignoranta poslat, kam slunce nesvítí. Pozdě bycha honiti, ale je to ponaučení do budoucna.

Z Chhomrong je přes údolí vidět vesnici Sinuwa (nebo přesněji modrou tečku střechy čajovny na hřebenu naproti), vesnice je na 2340 metrech. Ale opět je mezi nimi údolí jako hrom, je třeba překročit řeku Chhomrong Khola. Celý chodník tvoří jen schody, vodorovně ani krok. Je jich přes dva tisíce tři sta (pak Peter přestal počítat), trvá tři čtvrtě hodiny po nich sejít dolů

*Proč si Nepálci v angličtině pletou říkat „po schodech“ upstairs
a „do kopce“ uphill.*

a další jednu a tři čtvrtě hodiny zase nahoru k té modré střeše. Tam si dávám na vzpružení coca colu, protože je úmorné vedro. Odtamtud pak už pořád do kopce, naštěstí většinou bambusovým porostem, protože slunce přes den pořád peče. Nad Machapuchhre se sbírají mraky, asi ten „Rybí ocas“ opravdu přitahuje vodu.

Docházíme do Himalaya Hotel, malá kamenná čajovna, ale příjemná. Jdu se umýt, voda je sice studená, ale ne ledová, vyjdu ven a hle, venku prší. Jídelna je však vytápěná. Je uspořádaná tak, že uprostřed je velký stůl, kolem

kterého se vejde přibližně 25 lidí, okolo široké lavice, které taky slouží jako postele. Většinou tak spí nosiči. Po obvodu stolu jsou přibité deky, které visí dolů téměř až k podlaze. Doprostřed pod stůl dají petrolejový ohřívač, který to pod stolem pěkně vyhřeje a je teplo na nohy. Je to jediná vytápěná místnost. Nosiči s sebou typicky nenosí téměř žádné osobní věci, jen to úplně nejnnutnější. Spí na těchto lavicích pod vypůjčenými dekami dosti pochybné čistoty.

Venku nyní leje jako z konve, sedíme uvnitř v relativním teple u čaje. Jeden z nosičů mi něco povídá a dokonce mu rozumím – k překvapení nás obou.

Z Himalaya Hotel (2920 m) přes Machapuchhre Base Camp (základní tábor Machapuchhre 3700 m), do Annapurna Base Camp (4130 m)

Začínáme v 7.20 ráno. Cestuju s Peterem a vedeme zajímavé diskuse. Má vysokou, biologii, pak studoval akupunkturu, pracoval s tělesně postiženými mladými lidmi a pak šel zpět na vysokou a udělal školu na fyzioterapii, máme se dobu o čem bavit.

V Deorali jsme za hodinu, za nějaké další tři hodiny jsme v Machapuchhre Base Camp. Tam zastavujeme na nudlovou polívku a čaj.

Po dalších dvou hodinách do kopce je v dohledu Annapurna Base Camp. Vegetace se mění na vysokohorskou, jen suchá tráva a kamení, stromy zmizely už dávno. Stoupání je teď povlovné, ale je poznat, že mám lehčí batoh, takže to docela jde. Také je to podruhé, co stoupáme do větších výšek a tělo se asi přece jen aklimatizovalo a naučilo, jak se přizpůsobit. Výhled je zase miliónový – Annapurna I a Baraha Shirhar před námi, Annapurna South (Jižní štít) a Hiunchuli po levé ruce, Tharpu Chuli a Singhu Chuli napravo, Machapuchhre je nám teď v zádech.

Kolem dvou hodin odpoledne se do ledovcové kotliny začínají valit mraky a za chvíli jsme kompletně v mlze. Ale to už dosahujeme Annapurna Base camp, tak to nevádí. Citelně se ochlazuje, vytahuju „zlatou“ péřovku.

V jídelně je petrolejové topení, ale nějak jim to dobře nespaluje a kouří to a z výparů mě začíná bolet hlava. Raději se jdu projít ven. Jak tak putuju v té mlze, objevuju pomník Anatolije Boukreeva, který tady 25. prosince 1997

v ledopádu Annapurny zahynul. Je to smutné, že v roce 1996 přežil tragické události na Mt. Everestu a zachránil životy jiným, ale Himálaj si ho o rok později nakonec stejně vyžádal. Přemýšlím o pomíjivosti života a o tom, jak je křehký a jak málo chybí k tomu o ten život kdykoliv přijít.

Jako další věc objevuju volejbalové hřiště, kompletní, i se sítí. Svažuje se k jedné straně jen mírně. Pak v té mlze natrefím na Janu ze Slovinska. Také ji z těch výparů rozbolela hlava a dělá totéž, co já. Docházíme k závěru, že kde je hřiště a síť, musí nutně být i balón a jdeme do kuchyně uhánět o balón kuchaře. Ten říká, že balón má, tak my na něj, ať nám ho dá. Jediné, na co se zmohl, bylo „Ted?“. Venku je mlha hustá jako hrachová polívka, jsou asi čtyři odpoledne, v šest bude tma jako v pytli. Kroutí nad námi hlavou, ale balón dá. Netrvá dlouho, a máme na hřišti asi dvanáct lidí. Nepálci, Jana a já jsme jeden tým, zbytek světa je na druhé straně sítě. Nepálci hrají výborně, z nás všech daleko nejlíp. Stejně ale nikdo nepočítá skóre, máme legraci a hraje se až do tmy.

Měla bych zkontrolovat Guinnessovu knihu rekordů, volejbal na 4150 metrech se hned tak nevidí. Ale výška se nám sama připomene. Když někdo balon nechytí a ten nám uteče, je normální instinkt pro něj doběhnout. Jenže po několika krocích běhu je konec s kyslíkem a pak už pro ten balon jen pochodujeme. Hlavu to pročistilo taky, jenže než jsme uvnitř dočkali večere, bylo bolení zpět.

Krása nesmírná. Ráno vstáváme nehorázně brzy, úplně za tmy, v 5.30 jsme už na cestě nahoru na morénu nad základním táborem. Je nás sedm. Jdeme do kopce dobře tři čtvrtě hodiny, pak sedíme potmě na hraně morény a čekáme na východ slunce. Základní tábor je kus dole za námi, před námi je ledopád Annapurny South.

Annapurna, bohyň hojnosti, nám opět připravuje bohaté zážitky. Je ještě stále hluboké šero a najednou se ozývá děsný a hrozivý rachot. V ledovcové kotlině se dělá ozvěna a tak nejde hned rozpoznat, odkud se co řítí a jeden neví, jestli to padá na něho, ani jak je to daleko, nejde se hned zorientovat. Dobrý pocit to není.

Ledopád končí téměř kolmou kamennou stěnou. Dole v ledopádu pod námi se ulomil celý serac a obrovské balvany a kusy ledu padají dolů tou skalní stěnou a tříští se dole. Tak nějak zahynul v tomto ledopádu Boukreev. Tají se nám dech a člověk si uvědomuje v plnosti svou nicotnost a bezvýznamnost.

Po chvíli první paprsky slunce ozařují ty osmitisícové vrcholy a namáčejí je do zlata. My jsme ještě v temnotě a všichni fotíme. Modlím se ke všem bohům a bohyním hor, aby mi ty fotky vyšly, protože takovou nádheru už v životě neuvidím. Chtěla bych na chvíli zastavit vesmír, aby to kouzlo trvalo déle. Pak ale i naše moréna šediví a dělá se den. Zjišťujeme, že sedíme úplně na hraně a pod námi je zhruba sto metrů ničeho. Teď se od té hrany držíme v uctivé vzdálenosti.

Jdu dolů zpátky k pomníku a vychutnávám samotou. Mám hluboký pocit ztráty a opět si plně do hloubi duše uvědomuju, jak nenahraditelná je ztráta dětí. Ta bolest zůstane v mém srdci navěky. Rána se třeba zacelí, ale nikdy neodejde pryč, jizva zůstane navždy. Nenávist v srdci nemám, jen doufám v to, že zasáhne nějaká vyšší spravedlnost a ten, který tento hrůzný čin spáchal, dostane, co mu patří.

Taky sbírám kameny na dárky pro pár vyvolených. Když pak po snídani balím kameny do batohu, Purna se na mě dívá dost nevěřičně a logiku v tom asi nevidí. Už si ale na ledacos zvyknul, sice se diví, ale na nic se neptá.

Je dobře, že jsme šli tak brzy. Během hodiny se přivalí mraky a celá ledovcová kotlina a většina vrcholů mizí opět do bílého závoje. Dělán poslední fotky od chaty a pak už jdeme dolů – zpět přes Machapuchhre Base Camp, pořád dolů. Nevím, jak je druhým, ale já mám pocit nostalgie a loučení.

Zastavujeme na polední svačinu. Tam se znova setkávám s nosiči, se kterými jsem hrála včera volejbal. Vítají mě s úsměvem a dělím se s nimi o sušené hovězí. Nicole se necítí dobře, příznaky nasvědčují tomu, že má nízkou hladinu cukru v krvi. Po dvou čokoládách a čaji se cítí líp. Pokračujeme dolů. Rybí ocas nad námi opět začíná sbírat vodu, tentokrát dosti hrozivě. Začíná mrholit, pak se to mění na déšť a pak na subtropický liják v plné síle. Matthias, Nicole a Peter se rozhodují, že počkají v Doban, až přestane. Purna a já docházíme k závěru, že už jsme stejně mokří a když zastavíme tady, udělá se nám akorát zima. Asi bude lepší pokračovat. Cestou dál na nás sice prší ne tak hustě, ale zato jsou ty kapky o hodně větší, spíše malé vodní bomby. Začínám mít toho deště tak akorát, tak se dávám do běhu. Purna taky a jedeme dolů naplno. Chodník padá pěkně strmě a dělá malé serpentiny. Purna se mnou začíná závodit a bere to v tom i tak šíleně strmém svahu rovně dolů. Já zůstávám na serpentinách. Samozřejmě mě vždycky tak o 2–3 metry porazí a oba se tomu smějeme. Nevím, co mě to, naivku, napadlo, závodit v Himálaji s Nepálcem! Do Bamboo dobíháme bez zlomenin, jen mokří a zapráskaní blátem až po uši.

Jana a Mojca vyšly ráno od Annapurny dost před námi a tak už byly v Bamboo. Taky unikly dešti. Zamluvily ke spaní, co se dalo, ale byla k dispozici navíc jen jedna široká postel, tu necháváme pro Nicole a Matthiase. Peter a já budeme spát v jídelně s nosiči, Purna se o sebe postará, má tam známé. Takže jsem na jednu noc bez jeho dozoru a průšvih je na cestě hned.

Nepálec stojí večer v jídelně a rozpočítává lavice. Vždycky ukáže na lavici a jmenuje někoho, kdo tam bude spát. Dělá to všechno nepálsky, ale systém je jasný i bez znalosti řeči. Pak ukazuje na Petera, někdo další bude spát vedle něho a pak že já. Je z mé přítomnosti poněkud vyvedený z míry. Jak ukazoval na Petera, řekl „ghora“. Tak se ho anglicky ptám, komu říká „kůň“. V tu ránu všichni nosiči zařvou smíchem, tečou jim slzy z očí a nemůžou ze sebe dostat kloudného slova. Trvá to tak dost dlouho. Je mi jasné, že něco není v pořádku, ale není mi jasné, jestli mám utéct, nebo se omluvit, nebo vlézt pod stůl, nebo se smát s nimi. Nakonec je smích tak nakažlivý, že se směju s nimi, ale s hlavou pod stolem. Když se vzpamatují natolik, aby mohli mluvit, vysvětlují mi, že jsou dvě slova: „ghora“ je kůň, „goDa“ je hovorový výraz pro bílého muže (goDini pro bílou ženu). V nepálsčině je „d“ jako „d“, ale „D“ je vyslovované drncivě s jazykem na patře, že to zní skoro jako „R“ – malá nuance, kterou jsem nepochytila. Tudíž ne kůň, ale cizinec. No, potvrzuje se anglické úsloví, že vědět jenom trochu je nebezpečné. (Little bit of knowledge is dangerous).

Peter se projevuje jako pravý anglický gentleman a bere to s příslovečným klidem, tomu národu pověstným. Ani se za toho „koně“ nenaštval, i když jemu se to zas tak legrační nezdálo. A jak přicházejí další nosiči na noc, všichni jim tu historku znova do detailu opakují, každému jednotlivě, a opět tatáž reakce, nehorázný řehot. Ráno u snídaně se opakuje totéž a mám silné podezření, že si historku pokaždé přibarví, poněvadž je s každým dalším vyprávěním o něco delší. A když ráno odcházíme, jeden z nosičů mi říká, že na mě nikdy nezapomene. Hm, tak takovou jsem zanechala stopu na Nepálu.

Dolů jdeme zpět stejnou cestou, z vesnice Sinuwa musíme dolů k řece a pak něco přes těch dva tisíce tři sta schodů nahoru do Chhomrongu. Teď už vím, proč si Purna plete anglicky „uphill“ (do kopce) a „upstairs“ (nahoru po schodech), v Nepálu je to často jedno a totéž. V Chhomrong si dáváme delší polední přestávku. Taky vyzvedáváme věci z úschovy a musíme

s Purnou přebalit batohy. Zdají se teď nějak těžké. Je vedro, stoupáme pomalu na hřeben a pak padák po dalších dvou tisících strmých schodech dolů do Jhinu Danda. Je to moc pěkné místo na malém hřebítku dole hluboko pod námi. Majitel čajovny tam měl výborný nápad, jak si udělat reklamu – jídelníček nechal napsat velkým písmem na střechu. Podmíněný reflex funguje, když se jeden na ten jídelníček shora půl hodiny dívá, než k němu dojde, dostane hlad. Zůstáváme tam na noc. Dole u řeky Modi Khola jsou horké prameny, život je opět příjemný. Mořím Purnu s angličtinou, procvičujeme zvuk „ei“. Ten v nepálštině neexistuje a je to pro něho obtížné. Trápím ho s tím, že „later“ se nevysloví „leter“, nýbrž „leitr“. Zadávám mu další „mantru“, z hry „My Fair Lady“ – „The rain in Spain falls mainly on the plain“. Chudák Purna ze mě opravdu bude mít špatné sny.

Peter a já máme pokoj v malé přístavbě na muřích nohách, s unikátní ventilací – když zafouká vítr, nadzvedne se linoleum na podlaze.

Podle domluvy vyrazíme ještě za šera a bez snídaně, ale pro mě se to ukazuje být taktická chyba. Vůbec nemám čas se rozhybat, batoh je těžší a hned po deseti metrech chůze jdeme skoro hodinu dolů po schodech. Moje levé koleno protestuje a nedá si říct po celý zbytek dne. Kolem půl sedmé se zastavujeme dole u řeky na snídani. Vlastně jsme je vzbudili, ale majitelé si nestěžují. Byznys brzy ráno se v Nepálu považuje za známku štěstí a začátek úspěšného dne.

Pokračujeme do Syuli Bazaar. Podle popisu v průvodci to má být snadný chodník podél řeky. Údolí Modi Khola je ale úzké a tak to stejně jde pořád buď nahoru, nebo dolů. Po polední přestávce míříme na Birethanti. Zhruba po dvou hodinách jdeme přes poslední kontrolní stanici a náš trek je u konce. V několika minutách jsme vržení z relativní samoty a ticha chodníku do normálního nepálského chaosu a je pro mě těžké se s tím mentálně srovnat. V paměti mi zůstane mnoho vzpomínek – a také příběh, který jsem slyšela vyprávět u ohně.

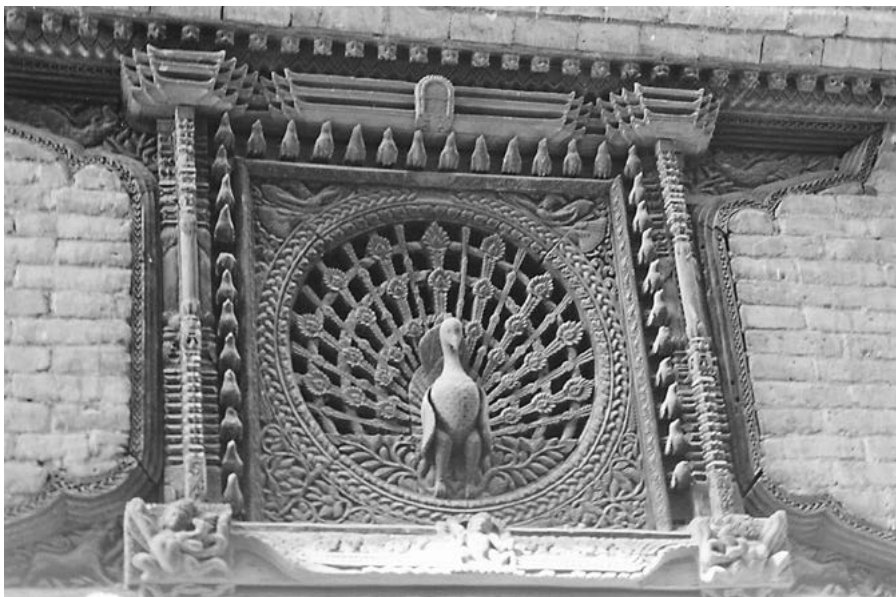
Jeden král chtěl zjistit, co si vlastně ženy přejí ze všeho nejvíce (je to, zjevně, hodně staré a univerzální dilema). Ptal se svých rádců, ale ani ti to nevěděli. Tak je vyslal různými směry, aby se ptali po celé zemi. Šli a ptali se, ale nikdo nevěděl. Až jeden z rádců se tázal jedné ženské, která byla hrozně špinavá, v hadrech a škaredá jako noc. Ta mu řekla, že odpověď na tuto otázku zná. Ale jestli král

chce tu odpověď dostat, musí s ní nejprve oženit svého syna. Rádce se s tímto vzkazem vydal zpět do královského dvora. Král si syna povolal k sobě a ten, jako poslušný syn, říká: „Otče, jestli si přeješ, abych si ji vzal, tak si ji vezmu.“ A tak pro tu ohavnou ženskou poslali a slavila se svatba. Po obřadu se to synovi v hlavě rozleželo, co že to vlastně udělal. Zasmušile se ten večer ubíral do svatební komnaty a jak vešel dovnitř, stála před ním krásná mladá žena. Nevěřičně na ni zíral a žádal vysvětlení. Ona mu řekla: „Taková prostě jsem – polovinu času jsem krásná, druhou polovinu škaředá. Je na tobě, aby sis vybral, kterou polovinu chceš a kdy.“ Princ přemýšlel, ale nemohl se rozhodnout. Má mít krásnou manželku a všem se s ní ukazovat a pak mít večer doma ohavu, nebo má chodit ve dne s ohavou a být všem pro smích a večer se pak potěšit s krásnou ženou? Nakonec za ní přišel a říká: „Rozhodni se, jak sama chceš.“ Ona se usmála, přikývla a zůstala krásná pořád. Princ byl sice potěšený, ale zase mu to nešlo do hlavy. A žena mu řekla: „Tohle je odpověď na královu otázku, co si ženy přejí nejvíc. Nejvíce si přejí, aby jim nikdo pořád neříkal, co mají dělat. Tys mi dal svobodu volby a za to jsem se rozhodla být pro tebe krásná pořád.“

Bhaktapur a Bodnath

Ráno se mám s Purnou, Nicole a Matthiasem sejít u autobusového nádraží na Bhaktapur. Dewali festival je v plném proudu. Jedna ulice je zavřená, je tam ukázka tae-kwon-do. O kousek dál je zavřená další ulice, běží se silniční závod. Musím to všelijak obcházet a v malých klikatých uličkách se mi podaří se ztratit. Jedna celá ulička je rybí trh. Ryby vypadají překvapivě čerstvé, uložené v řadách na ledu. Vedle jsou zase vyrovnané kozí hlavy, stažené z kůže, s vyplazenými modrými jazyky. Podaří se mi se odtamtud vymotat a docházím na správnou křižovatku a autobusové nádraží. Ještě, že je s námi Purna, všechny nápisy na autobusech jsou jen nepálsky. Vybírá „express“ za šest rupií na osobu.

Bhaktapur je staré sídlo jednoho z malých království z minulosti, asi dvacet kilometrů od Káthmándú. Je pověstné dřevorezbařskými pracemi. Podaří se nám podle popisu v průvodci najít „Paví okno“, okenní rám, celý vyřezaný ze dřeva, jako páv s roztaženými pery. Jednou bylo na nepálské poštovní známce. Hodně řezbařských prací je na prodej, pěkná práce, ale vše je dost drahé. Historické centrum města je zrestaurované za německé dotace, turisté musí

Vyřezávaný okenní rám „Paví okno“. Řezbářskými pracemi jsou pověstní Newarové, nejpočetnější etnická skupina v údolí Káthmándú.

platit vstupné, Nepálci neplatí. Na jednom z náměstí potkáváme Janu a Mojcu – naposled jsme se s nimi viděli v Bamboo, cestou dolů z Annapurny.

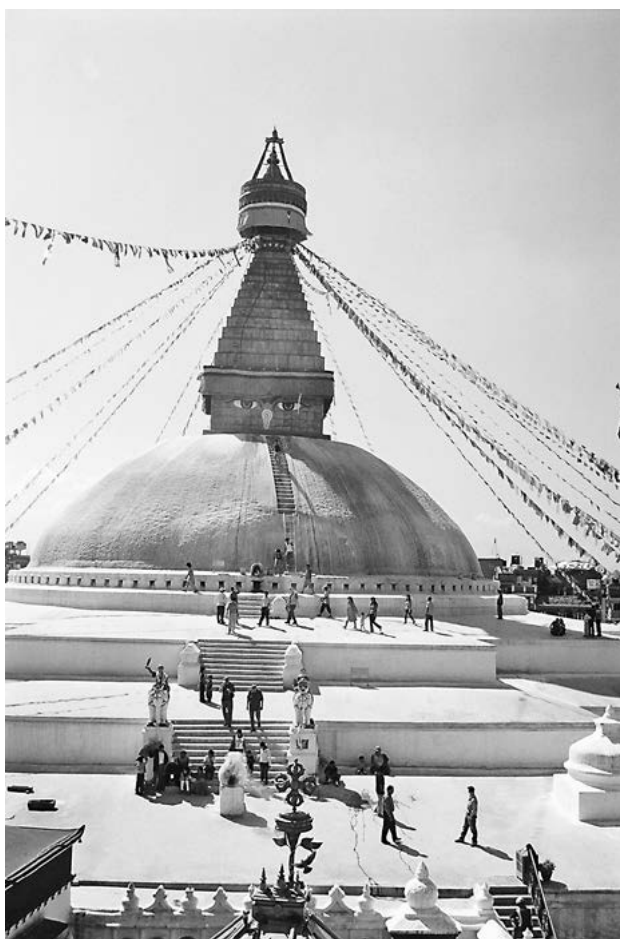
Rozhodujeme, že ještě máme dost času a že by se dalo zajet i do Bodnath. Je tam největší buddhistická stúpa v Nepálu a druhá největší na světě. Stavba stúpy má vždycky stejnou strukturu.

„Deštník“ úplně nahoře symbolizuje vzduch a současně i nejvyšší stupeň znalosti, osvícení, 13 stupňovitých kruhů představuje oheň a také stupně znalosti. Pod stupni je obličej Buddhy s jeho třetím okem moudrosti. Co nám se jeví místo nosu jako otazník, je v abecedě Devanagari značka pro číslo 1, symbol jednotnosti.

Bílá polokoule představuje bublinu ve vodě a pomíjivost pozemského života. Čtvercová základna, často červenohnědé barvy, reprezentuje zemi.

Celek dohromady ztělesňuje nejen posvátné spojení elementů přírody – země, vody, ohně a vzduchu, ale také napojení přírody na duševní aspekty života. Podle tradice obcházíme stúpu třikrát dokola, ve směru hodinových ručiček.

Stúpu obklopuje velký trh. Kupuju tam jačí zvonec a nůž khukri, tradiční armádní nůž Ghurků. V malé pekárně se zastavujeme najíst, docela dobré a levné jídlo. Z povzdálí nás okukuje malé děvče, tak šestileté, špinavé a zjevně hladové. Na zádech má přivázané mimino, malého bratříčka. Kupuju nějaké pečivo a džus a říkám mladé prodavačce, ať mi to dá do sáčku. Ta se mě ptá, jestli to chci dát tomu dítěti, také si ho všimla. Když říkám, že ano, účtuje mi jen poloviční cenu.

Struktura stúpy

Pak se vracíme taxíkem do Káthmándú. Nicole a Matthias si chtějí najít nějaké levnější ubytování, já mám schůzku s Džangbu. Setkávám se tam také s jeho sestrou a švagrem, povídáme si o treku a o maratónu, který začíná téměř ze základního tábora Mt. Everestu z Gorak Shep a končí v Namche Bazaar. Džangbu také chce vědět, jak jsem byla spokojená s Purnou, říkám mu, že na sto procent.

Džangbu byl dost překvapený z Alice. Ještě před jejím odletem se objevila u něho v kanceláři. Koupila pro Purnu pořádný anglický slovník a nechala pro něho udělat kopie fotek z treku. Všechno to přinesla do kanceláře a požádala Džangbu, aby to předal Purnovi jako dárek od ní. Džangbovi ta štedrost nejde do hlavy, Alice nebyla ani jeho klientem. Říkám mu, že jsme se na treku pěkně skamarádili, je to dárek z přátelství.

Džangbu mě zaskočí otázkou, jestli mám s sebou nějaké společenské oblečení. Jen bavlněnou sukni a košili. Džangbu říká, že to prý stačí a zve mě na večeri do pěťihvězdičkového hotelu, společně se skupinou Američanů. Ti vyrážejí na trek za dva dny. Pozvání přijímám. Džangbu mě večer vyzvedne a konstatuje, že sukně by potřebovala vyžehlit. Má sice pravdu, ale i smůlu, teprve před chvílí jsem ji vytáhla z batohu.

Hotel je nóbl, samý mramor, navzdory pomačkané sukni před madam otevírají s úklonou dveře. Na malém pódiu hrají hudebníci na citeru a bubínky, jídlo je výborné, obsluha vynikající, opět ten pocit koloniálních dob, dávno zašlých. S tou skupinou Američanů bych ale cestovat nechtěla. Polovina je jich v pořádku, ale ten zbytek bude mít potíže. Jestli si stěžují na obsluhu v pěťihvězdičkovém hotelu, nevím, co budou říkat na treku. Skupina je příliš různorodá a moc velká, dvanáct lidí. Pár si jich jde vzájemně na nervy už teď, po dvou dnech. Už dopředu je mi líto jejich průvodce.

Další den se v půl deváté ráno setkáváme s Matthiasem a Nicole na Durbar Square, odtamtud si bereme taxíka do Patan, kde bydlí Purna. Je to asi jen šest kilometrů od Káthmándú, v podstatě na druhé straně řeky Bagmati. Patan býval kdysi dávno samostatné království a tak má svůj vlastní Durbar Square, tam se s Purnou setkáváme. Purna nás vede do buddhistického chrámu Golden Temple, je uvnitř bohatě zdobený. Do chrámu není povoleno vzít nic z kůže, protože kůže pochází ze zabitých zvířat. Dostáváme gumové pantofle a sandále musíme nechat u dveří. Přemýšlím, jestli je to pro chudé Nepálce trik, jak přijít lacině k botám, ale na druhé straně, buddhisté nekradou.

Ke chrámu patří i malý klášter, jdeme po schodech dovnitř. Sedí tam dva mniši a čtou z velkých starých knih. Celkem ochotně svolují nechat se vyfotit, ale očekává se příspěvek do kasičky.

Purna se nás nesměle ptá, jestli bychom se chtěli podívat k němu domů. Nás to, samozřejmě, zajímá, a je to pocta, že nás pozval. Pozvání rádi přijímáme a Purnovi zjevně padá kámen ze srdce. Jsme blízko, jdeme o pár ulic dál k betonové tříposchodové budově, holý cement. Po schodech nahoru, zábradlí žádné. Purna si pronajímá místnost úplně nahoře. Má jednoduše zařízený čtvercový pokoj – dvě malé postele, police s knihami (překvapivě dost knih, povětšinou učebnice). Ode zdi ke zdi má natažený špagát a na něm pověšených pár ramínek s oblečením. To je všechno, co vlastní. Záchod je společný pro celé toto poschodí, kuchyň sloužící všem je kdesi dole. Říká, že měsíčně platí 1500 rupií, zdá se nám to dost drahé. Purna to potvrzuje, že nájem je drahý všude. V Káthmándú je to ještě dražší, proto bydlí v Patanu. Ukazuje nám fotky z různých výprav, se kterými pracoval. Na jednom treku do údolí Gokyo je zastihla sněhová bouře, sněžilo tři dny v kuse a v hlubokém sněhu se nedalo ani hnout. Museli je zachraňovat helikoptérou a pár lidí z jiné výpravy tenkrát zahynulo.

Dewali festival pokračuje a Purna jde odpoledne oslavovat ke svým známým. Matthias, Nicole a já se rozhodujeme, že ještě zajdeme do chrámu Swayambodnath, lidově se mu taky říká „opičí chrám“. Bereme si taxi, chrám je na opačné straně Káthmándú, než jsme teď. Taxík je pro to vozítko moc nóbl jméno – je to motorizovaná tříkolka, která hrozí se na té rozbité cestě rozskočit a zadýchává se na každém kopečku. Chrám je na kopci, čeká nás asi tři sta schodů nahoru. Přes schody každou chvíli přeběhne opička, ve stromech kolem je jich plno. Schodiště je lemované prodavači suvenýrů, ale nejsou tak dotěrní, jako dole ve městě.

Nahoře jsou vedle sebe dva hlavní chrámy, hinduistický a buddhistická gompa. Dole pod námi je rozložené celé Káthmándú, chaotická masa cihlových budov a změl ulic a uliček. Schodišti vévodí obrovské dordže, buddhistický symbol sjednocenosti mužské síly a ženské moudrosti. Stúpa je barevná a pěkně udržovaná, také je kolem spousta menších soch a náboženských symbolů, pastva pro všechny smysly.

Všímám si šipky, která ukazuje k buddhistické knihovně. Vydávám se v tom směru. Knihovnu sice nenalézám, ale zato objevuju malý obchod – spíš galerii – s tibetskými zpívajícími miskami. Jsou to opravdu umělecké výtvo-ry, ručně tepané z pěti vrstev různých kovů. Levné nejsou, ale raději volím

si přivést jednu kvalitní věc, než nějaké cetky. Misky se mají vybírat podle zvuku a vibrace, která člověku vyhovuje nejlíp. Když se vibrace misky shoduje s vibrací nejsilnější čakry, vibrace prostoupí celým tělem a je to úžasný pocit. Misky používají při meditaci. Miska, kterou jsem vybrala, přišla na čtyři tisíce rupií, téměř 80 dolarů, ale nelituju toho. Tolik u sebe v hotovosti nemám, ale galerie bere platby i na kreditní karty, tak volím tuto možnost. Obchodník mi říká, že mi musí záúčtovat navíc dvě procenta z ceny jako poplatek a že by bylo pro mne levnější si jít peníze směnít a koupit to v hotovosti. Říkám mu, že ne. Taxík do směnárny a zpět mě vyjde na 120 rupií a navíc mě to bude stát hodinu a půl času. Dvě procenta jsou pouhých 80 rupií. Chlapík si bere kalkulačku, něco do ní ťuká a pak se mě překvapeně zeptá, jak jsem věděla, že dvě procenta činí 80 rupií. Na některé věci není odpověď.

Večer misku ukazuju Purnovi. Moc se mu líbí a ptá se, kolik stála. Jen neurčitě říkám, že hodně – 4000 rupií je pro něho astronomická suma, je lepší, když to nebude vědět.

Ze Swayambodnath jedu zpět do Tibet Guest House a začínám balit, pak vyrazím k Poutníkům na naši smlouvenou večeři. Cestou se zastavuju na ulici, festival je v plném proudu. Pár Nepálců se dalo dohromady s lidovými nástroji, spontánně hrají a tančí přímo na ulici. Rozeznávám melodii „Aina Herera“, je to tatáž písnička, kterou mě Purna učil na treku. Tak tam stojím, nechávám se unášet melodií a pozoruju tanec. Kluci tančí uvolněně, s asijskými exotickými pohyby rukou, pro nás tak nezvyklými. Nějaký mladý kluk si se mnou začíná povídat. Zítra odlétám, opět mám ten pocit nostalgie. Instinktivně se otočím, a za mnou stojí Purna, i jeho přivábila písnička. Píseň končí a je čas jít, ať ostatní nečekají. Brit Peter už tam je a úplně čistou náhodou je tam dokonce i Jana a Mojca!

V knihkupecké části kupuju Purnovi učebnici angličtiny a knížku o první expedici na Annapurnu Maurice Herzoga. V knihkupectví nastává zajímavá situace. Nechci už měnit žádné rupie a tak nákup беру opět na kreditní kartu. Purnovi to nejde do hlavy. Viděl, že jsem prodáváči žádné peníze nedala a přesto mi zboží s úsměvem předal. Ukazuju mu ten kouzelný kousek plastiku. Něco takového nikdy neviděl a docela žasne, že se to nějak zaplatí tady v Káthmándú, ale peníze jsou v Kanadě, a oni mi věří, že zapláceno dostanou.

Také mu dávám dvě tašky věcí, které už nepotřebuju – trička, kus lana, mýdlo, sušené hovězí, co mi ještě zbylo z treku, pytlíčky čaje, krém na opalování,

větrovku a malou kalkulačku. Ukazuju mu, jak ji používat a opět dochází na tu násobilku, ale tentokrát je to opravdu velká „zkratka“, počítá to samo! Purna je nad takovým zázrakem v sedmém nebi. Když dochází Nicole a Matthias, dávají mu flanelovou košili a tranzistorové rádio. Purna to nečekal a je teď už úplně šťastný. Nepálským zvykem je dárky rozbalit až doma, ne přímo na místě. Je to z úcty k dárci, aby dárci neviděl, kdyby se dárek náhodou nelíbil a obdarovaný byl zklamaný. Purna na to ale kašle, je jako dítě v hračkářství, dívá se na všechno hned a je za všechno neskonale vděčný.

Po večeři děláme fotky celé té naší mezinárodní skupiny a pak se definitivně rozprskáváme na všechny možné strany. Peter vyráží na trek k základnímu táboru Mt. Everest, Matthias a Nicole pokračují do Laosu a Vietnamu, Jana a Mojca zpět do Slovinska a já domů, do Kanady.

Poslední den v Káthmándú

Džangbu přijíždí dost brzy ráno, že půjdeme spolu na snídani a že v kanceláři něco pro mě má. Dává mi dlouhý panoramatický plakát Himálaje a tradiční šálu khata kolem krku. Pak jdeme o ulici dál k jeho známým do obchodu, chci si ještě vybrat malý koberec. Výběr není vůbec jednoduchý, koberce jsou pěkné všechny. Nakonec volím tmavě rudý, se vzorem kolem okrajů. Nepálci přinášejí podnos s čajem. Když mi nabízejí cukr, říkám „čini čahidajna, ma pugyl gulio čhu“ – že cukr nepotřebuju, že jsem sladká dost. Trvá chvíli, než jim dojde, že si dělám legraci, pak se tomu pochechtávají ještě dlouho.

Jeden z nich se mě ptá, jestli mám nepálské jméno. Samozřejmě, že nemám, ale říkám mu, že nějaké potřebuju. Ptá se mě, které jméno chci. Nemám ponětí, jejich jména neznám a nechávám ho, ať mi nějaké vybere. Sedíme, popijíme v pohodě čaj, konverzace přeskakuje do nepálstiny. Já poslouchám tok řeči a vychutnávám atmosféru. Chlapík po mě občas zkoumavě pokukuje a po nějaké chvíli oznamuje, že jméno pro mě má. Vybral jméno „Jamuna“ (čti džamuna) a ptá se, jestli se mi líbí. Zní to pěkně, jméno přijímám. Chlapík mi dělá znamení na čelo a na temeno hlavy, něco mumlá a jsem od této chvíle Jamuna.

Dodatečně se dovídám, že chlapík je brahmínský kněz a že to pojmenování bylo docela vážně oficiální. U Brahmínů je zvykem, že jméno dítěte nevybírají rodiče, ale určuje ho kněz. „Jamun“ je i nějaké sladké ovoce, které roste

v rovinaté části Nepálu, takže mé jméno je zároveň i trošku slovní hříčkou, založenou na naší předešlé konverzaci. Jamuna je také bohyně, dvojče Gangu. Stejná jména nesou i posvátné řeky v Indii. Také, když se v Nepálu nebo v Indii narodí dvojčata, holčičky, tradičně je jmenují Ganga a Jamuna. Tím se také stane, že při mých dalších návštěvách se mě všichni ptají, kde je má sestra Ganga.

Je čas dokončit balení a chystat se na letiště. Přichází i Purna a také mi dává khata, na znamení úcty a na šťastný návrat. Ráno jsem v obchodě s koberci zjistila, že dnes je svátek Bhai Tika, kdy sestra má dát „tika“, požehnání na čelo, svým bratrům a oni jí za to mají dát dárek. Krimsonové barvivo nemám, tak Purnovi dávám znamení na čelo jen symbolicky.

Loučení je na draka vždycky a tohleto není výjimkou. Loučím se s Purnou, s Džangbu, s Himálajem a s Nepálem, ale už teď jsem rozhodnutá, že se tam ještě určitě vrátím, a brzo.

Do Nepálu nelze jít jen jednou. Pomalu ve mně ale uzrává rozhodnutí, že příště se na ty kopce už nechci dívat jen zespoda. Sen z dětství o prvních himálajských expedicích se nedá odbýt jen tak.

2000 Imja Tse Island Peak

*Ve srovnání s ložskem jsme šli sice dál, výš, s těžším batohem a bylo více zima,
ale zato to byla horší cesta.*

Říjen 2000

Calgary – Káthmándú

Tak to tady máme znova. Do Vancouveru hodinu dvacet letu. Do Singapuru sedmnáct a půl hodiny letu, s hodinovou zastávkou v Soulu. Noc v Singapuru je krátká, na hotelu jsem v jedenáct večer a ráno mě autobus vyzvedává v pět. Ze Singapuru do Káthmándú je to zhruba čtyři a půl hodiny, jsem tam někdy kolem poledne. Překračujeme mezinárodní datovou čáru, takže místo hodiněk posunuju kalendář.

Džangbu mě vyzvedává na letišti a jedeme do Tibet Guest House, stejně jako vloni. Tentokrát nemusím procházet kulturním šokem, nezměnilo se vůbec nic. Stejný chaos, stejně rozbité cesty, dopravní zácpy a randál, ale také stejně všechno barevné, pouliční prodavači turistům vnucují nože, tygří mastičku, Buddhy, vyřezávané slony a šachy, až z toho mám úsměv na tváři. Jakoby se tu zastavil čas, zrovna se probudila Šípková Růženka, kuchařský pomocník dostal facku a všichni pokračují v tom, kde vloni skončili.

Odpoledne se jdu podívat po čtvrti Thamel a podaří se mi najít toho krejčího, který mi před rokem ušil sukni. Mám pro něj od loňska fotku, ale neměla jsem ani ponětí, jak mu ji poslat, tak mu ji chci předat osobně. Zjišťuji jeho jméno, Kanti. Kanti si mě od loňska pamatuje a je potěšený, že jsem si na něj vzpomněla. Hned posílá pro čaj a sedíme v jeho pestrobarevném krámku. Mezitím přišli jeho kluci, věk 13, 11 a 9 let, ale vzrůstem vypadají nejmiň o dva roky mladší. Ptám se po jeho manželce. Říká mi, že je s dětmi sám. Manželka prý byla bláznivá a odešla od nich zpět do Indie. Také mi říká, že on číst a psát neumí, ale že všichni tři kluci chodí do školy, aby neskončili jako on.

Večer dostávám překvapení, volá mi Purna, z Ghorepani, v oblasti Annapurny. Purna zrovna dělá průvodce jednomu Britovi a ten se rozhodl, že by chtěl jít také k Mt. Everestu. Srovnáváme naše časové rozpočty a vypadá to, že bychom mohli být v Namche Bazaar přibližně ve stejnou dobu. Tak se domlouváme, že budeme dávat pozor, jestli se někde neuvidíme. Kolem šesté

přichází Džangbu a jdeme spolu na pivo – tj. dělíme se o jedno a pak jdeme do tibetské restaurace na večeři.

Budím se ve dvě ráno, ve čtyři je mi jasné, že pokoušet se usnout je marné a je lepší vstát.

Po snídani se vydávám do trekingové kanceláře, na setkání s mým průvodcem. Džangbu už včera předeslal, že průvodce anglicky moc neumí, ale horolezec že je výborný, žádné obavy. A tak se setkáváme poprvé. Jmenuje se Sangye a když mě vidí, vypadá trochu zmateně. Na tváři má napsáno něco jako „madam, prosím vás, a vy to chcete jít kam?“ Asi ani jemu nezapadám do nepálských norem.

Zdravíme se nepálsky, velice formálně, ale tentokrát s oslovením „madam“ končím okamžitě. Říkám mu, že mám nepálské jméno, Džamuna, a říkat mi „didi“ je OK. Asi pomohlo i to, že i Džangbu mě oslovuje „Liba Didi“, takže Sangye se s oslovením „Džamuna Didi“ srovnává celkem rychle. Jinak dělá strašně dobrý dojem. O trochu vyšší než já, je na něm vidět, že celý život strávil venku. Usmívá se, v očích se mu při tom dělají jiskřičky a vyzařuje z něj taková tichá sebejistota, že ze mne padají všechny starosti. Je mi úplně jasné, že spolu budeme vycházet perfektně. Je mu 42 let, takže ani věkový rozdíl není velký.

Posílám domů e-mail a také se konečně spojuji s učitelem nepálského jazyka. Učitelku pro mě má zajištěnou, jmenuje se Lalu. V pořádku, za chvíli mi Lalu volá. Domlouváme se, že se sejdem v jednu odpoledne, ale nerozumím, kde to má být. Nakonec dávám telefon Džangbovi a domlouvají se nepálsky. Prý se máme setkat na křižovatce před vchodem do supermarketu, údajně kousek od kanceláře. Je asi jedenáct, mám času dost, ale chci si místo vyhledat dopředu. Jak mi to vysvětluje Džangbu, moc chytrá z toho nejsem a žádný „supermarket“ jsem cestou neviděla. Nějaký mladý chlapík na ulici mi pomůže. V podstatě jsem od toho místa asi třicet metrů, ale celý „supermarket“ je malý obchod na rohu, s reklamou coca coly vpředu.

Jdu zpět do hotelu sbalit horolezecké vybavení, které budeme posílat letadlem do Lukly předem.

V jednu jdu na setkání s učitelkou Lalu. Je to moc pěkná Nepálka, krásně oblečená a velice příjemná. Jdeme do kanceláře jejího manžela a zahajujeme první dvouhodinovou lekci. Mozek mi jde do stavu přetížení, to jsem si na sebe zase něco ušila! Hned zkraje se dovídám, že při zdvořilém oslovení

se za jméno přidává –dži, tj. Lalu-dži. Učitelka se řekne „guruama“, tak je to „mero guruama Lalu-dži“, má učitelka Lalu. Zítra mám další lekci, tříhodinovou, začínáme v deset ráno.

Vstávám hodně brzy a jdu dolů na snídani. Pak vyrazím vyhledat lékařskou kliniku Nepal International Clinic a doktora Buddhu Basnyata, abych mu mohla vyřídit pozdravy od jeho přátel z Kanady. Doktor tam ještě nebyl, zastavuji se tam pak později. Zatím jdu dolů po jedné z hlavních tříd Durbar Marg, pak po Jawal a na náměstí Asan Tol. Asan Tol je u chrámu Annapurny, je to hlučná a barvitá tržnice. Barvitá o to více, že je festival a všude visí girlandy květin a vše hýří barvami.

Podle bedekru by tam někde u zdi měla být socha Buddhy ze šestého století, ale je tam tak nacpáno lidmi a zbožím, že je nemožné ji najít. Beru to menší boční uličkou zpět do Thamelu, všude kolem jsou samé malinkaté obchůdky. Některé „obchody“ se tak ani nedají nazvat. Jsou prostě jen tak na zemi, na rozprostřeném plastickém plachtě. V jednom místě se mi zdá, že se na zemi něco hýbe, tak se podívám a sevře se mi srdce. Na zemi leží na hromádce špinavých hader zabalené novorozeně, chlapík sedí vedle něho a prodává zboží. Chudák dítě, jaký ho čeká život.

Ulička je úzká a nacpaná lidmi. Sem tam prodávají i maso, které ve vedru už zapáchá a lezou po něm mouchy a opět mě to rychle přesvědčí o tom, že v Nepálu je lepší být vegetarián. Jsem blízko mého hotelu, tak se tam zastavím se opláchnout a vykračuji na další nepálskou lekci. Cestou narazím na Sangyeho, ale to už trochu spěchám. Jen se převelice zdvořile zdravíme a zase jdu. Bude to zajímavé, jsem zvědavá, jak dlouho bude tak formální.

Po lekci jdu zpět do hotelu se převléknout do trochu slušnějšího oblečení, aby madam nevypadala zase jako strašák, až před ní budou s úklonou otvírat dveře. Džangbu mě o půl sedmé vyzvedává a jdeme do náhlé pětihvězdičkového hotelu na večeri. Je to na pozvání německých manželů, Uršuly a Hanse. Jsou prima, je to jejich devatenáctý výlet do Nepálu a ještě pořád prý všechno neviděli. Ale k mému překvapení neumějí ani slovo nepálsky.

Večer volám Shyama. Je to bratr Mohana, přítele z Calgary. Mohan mluví plynule česky, kdysi studoval v Praze chemii, jeho manželka je Češka. Mám od nich pro Shyama nějaké dárky, domlouváme se, že zítra přijede v devět ráno na snídani do hotelu.

Shyam ráno přichází, sedíme v zahradní restauraci u čaje a asi hodinu si povídáme. Shyam mě zve k nim domů, ale nevychází nám to časově. On musí služebně do Pokhary a až se vrátí, já už budu na treku. Domlouváme se, že k nim přijdu, až se vrátím z hor.

Je třetí den festivalu a zároveň se den překrývá, podle newarského kalendáře, s jejich Novým rokem – píše rok 1121. Newarové jsou nejsilnější etnická skupina v káthmánském údolí a celé město se oslavami snad zbláznilo. Nepál má kalendářů hned několik a tudíž i několik Nových roků. Zároveň všichni slaví svátky všech ostatních, takže Nepál drží na světě první místo v počtu státních svátků, mají jich něco přes sedmdesát. Pak mají něco vyprodukovat? Na druhé straně ale neznají pojem „dovolená“, tak se to poněkud vyrovná.

Lekce nepálstiny byla dnes výborná, hodně nejen nových slov, ale i gramatiky, něco už pomalu dává jistý obraz. Stavba vět začíná nabývat smyslu, ale nemůžu si zvyknout na jejich předložky. V nepálsčině to nejsou předložky, ale „záložky“, předložka se připlácne až za konec slova. Takže „s tebou“ je „tebou“.

Cestou domů se zastavuju u Džangbu v kanceláři. S kamarády hraje karty a plněné momos zapíjí pivem. Volím čaj. Džangbu se mě ptá, proč plátím za učitelku, když mě nepálsky může učit on. Odpovídám, že si dovedu představit, co by mě učil, byly by to samé sprostáčinky. Ostatní kluci zařvou smíchem, asi jsem se trefila do černého. Navíc mi Lалу řekla, že mu měla problém po telefonu rozumět. Džangbu je Šerpa a nepálsky se musel učit ve škole stejně jako já, i pro něho je to cizí jazyk.

Ty jazyky si nejsou příbuzné ani vzdáleně. Šerpové přišli na území Nepálu někdy před pěti až šesti sty lety z Tibetu. Šer-pa v překladu znamená „lidé z východu“ a jejich jazyk patří lingvisticky do skupiny tibetsko-burmské. Nepálsčina má základ v sanskrtu a patří jazykově do indoevropských jazyků.

Mají to s jazyky vůbec složité. V Nepálu je přes sedmdesát etnických skupin a asi šedesát osm různých jazyků. To vše na území přibližně velikosti bývalého Československa, ale s dvaceti sedmi miliony obyvatel. K tomu je severní třetina země pokrytá ledovci a osmitisícovými horami, prostřední třetina je asi jako Nízké Tatry a jižní třetina je pokrytá hustou džunglí. Obyvatelné a úrodné jsou jen ty dvě spodní třetiny, do kterých je našlapaná většina obyvatel. Nepálsčina je jediný jazyk, kterému se učí všichni.

Šerpové se usadili většinou ve větších nadmořských výškách a liší se i kulturně. Jsou všichni buddhisté a také jejich společenské uspořádání je jiné než u hinduistů. Ženy mají v jejich společnosti daleko silnější pozici než Hindky.

Džangbu mě spolu ještě s jedním klukem bere na krátký výlet do Godavari Gardens. Je to honosné rekreační středisko s golfovým hřištěm a bazénem, nádherně čisto a ticho, prostě si jeden vůbec nepřipadá jako v Nepálu. Taky pěkně exotický jídelníček, jako předkrm máme plátky z divokého kančího masa. Z terasy je krásná vyhlídka, všude květiny, vyloženě pro horních deset tisíc.

Džangbu potřebuje z domu vyzvednout nějaké papíry, tak se tam cestou zpět zastavujeme. Představuje mě svému otci. Otcí je osmdesát sedm let, sedí na gauči a dívá se na televizi. Což až posud by bylo v podstatě normální, jenže on na tom gauči sedí v pozici lotosu! To mě může složit, bolí mě všechny klouby, jen se na něho podívám. Ptám se o povolení vyfotit si ho. Otec je tím potěšen, vše je v pořádku. Byl po mnoho let lámou a těší se mezi Šerpy úctě, je velice vážená osoba. Anglicky neumí, něco málo na něj mluvím nepálsky, usmívá se, že rozumí. Nalévám mu čaj a ptám se, jestli chce cukr a je vidět, že pozornost mu dělá dobře.

Jinak on a Džangbu spolu mluví výhradně jazykem Šerpů. Džangbu mi překládá, že otec říká, že jsem jiná, než ostatní cizinci. Ptám se, ať vysvětlí, jak „jiná“, ale dostávám místo toho lekci slušného chování. Džangbu mi nesmlouvavě odpoví, že se nesluší se vyptávat starého člověka. Tak se omluvím a sklapnu. Ale starému otci jsem se asi nějak zalíbila. Po návratu do Káthmándú mi Džangbu říká, že otec se na mě vyptával, jestli zase přijdu. Džangbu se směje, prý, když se otec na mě ptal, ve výši ramen roztáhl ruce do šířky, aby nebylo pochyb, o kom mluví.

Pak musím domů, mám úlohy do školy.

Dnes je „Bhai Tika“, největší slavnost celého festivalu. „Bhai“ znamená „mladší bratr“ a tika je barevná tečka na čele, coby požehnání. V tento den má sestra dát požehnání všem svým bratrům. Je to malý obřad, každý bratr dostane girlandu květin kolem krku a talíř, naplněný ořechy, čerstvým a sušeným ovocem a bonbony.

Do malinkých mističek se namíchají barvičky na barevné tečky na čelo. Začíná se žlutou okrovou barvou. Mezi obočí sestra udělá tečku a rozmaže ji směrem nahoru do žluté čáry. Na tento žlutý základ se pak udělají tečky ostatních barev, přitom řekne modlitbu za bratrovo zdraví a on pak dostane ten plný talíř. Bratr za to požehnání dá sestře odměnou dárek. To všechno vyzvídám na guruama Lalu-dži den předtím.